

Pekka Sauramo
Ritva Oesch

**Globaali
talouskriisi ja
suomalaiset
monikansalliset
yritykset**

RAPORTTEJA 25

Globaali talouskriisi ja suomalaiset monikansalliset yritykset*

Pekka Sauramo

Ritva Oesch

* Tämä raportti on Palkansaajasäätiön rahoittaman "Talouskriisi ja suomalaiset monikansalliset yritykset" -hankkeen loppuraportti. Haluamme kiittää erityisesti Eija Savajaa, jonka apu tutkimusaineistomme käsittelyssä on ollut korvaamatonta. Kiitämme myös Irmeli Honkaa raportin viimeistelystä.

PALKANSAAJA-
S Ä Ä T I O

Raportteja 25

Helsinki 2013

Julkaisija:
Palkansaajien tutkimuslaitos
Pitkäsillanranta 3 A, 00530 Helsinki
www.labour.fi

Raportteja 25

ISBN 978-952-209-116-1 (painettu)

ISBN 978-952-209-117-8 (PDF)

ISSN 1795-2832 (painettu)

ISSN 2242-6914 (PDF)

Sisällys

Tiivistelmä	6
1. Johdanto	8
2. Kolmentoista suomalaiskonsernin kansainvälistyminen ja sopeutuminen talouskriisiin	14
Kolmetoista keskeistä suomalaiskonsernia	14
Miten keskeiset konsernit sopeutuivat talouskriisiin?	15
Liiketoiminnan painopisteen muutosten keskeiset piirteet 2000-2010	18
Miten painopisteen muutos ulkomaille tapahtui: orgaanista kasvua vai yrityskauppoja?	20
3. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin: keskeisiä piirteitä	23
Perustietoja suomalaisista monikansallisista konserneista	23
Peruspiirteitä konsernien sopeutumisesta talouskriisiin	27
Kriisiin sopeutumisen erityispiirteitä: konsernien ja tytäryhtiöiden vaihtuvuuden merkitys	29
Suomalaiskonserneissa työskentelevän henkilöstön jakaantuminen Suomen ja ulkomaiden välille: syventäviä tarkasteluja	31
Konsernien sopeutuminen talouskriisiin: eräitä johtopäätöksiä	34
4. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin eri maissa, maanosissa ja toimialoilla	36
Kehitys eri maissa ja maanosissa	36
Kehitys eri maissa ja maanosissa: vertailua sopeutumiseen Suomessa	39
Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin eri toimialoilla tietyissä maissa	41
Yhteenvetoa	44
5. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin eri toimialoilla: erosiko tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla?	54
Tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla eri toimialoilla	54
Tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla eri toimialoilla: syventäviä tarkasteluja	57
Yhteenvetoa	58

6. Suomalaisen monikansallisen yritysten kansainvälistyminen: mitä globaalista talouskriisistä voidaan oppia?	60
Liitteet	65
Kirjallisuus	71

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Suomalaisen monikansallisten konsernien ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunta 1981-2010.

Kuvio 2. Ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunnan jakaantuminen vuonna 1996 ja 2010.

Kuvio 3. Kotimaan osuutta kuvaavat henkilöstöosuusjakaumat vuosina 2007, 2008, 2009 ja 2010.

Kuvio 4. Kotimaan osuutta kuvaavat henkilöstöosuusjakaumat vuosina 2007, 2008, 2009 ja 2010: betajakaumia .

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Kolmentoista konsernin henkilökuntamäärän muutokset Suomessa ja ulkomailla 2000-2007 ja 2007-2010.

Taulukko 2. Kolmentoista konsernin liikevaihdon ja henkilökunnan alueelliset jakaumat (%) 2000, 2007 ja 2011.

Taulukko 3. Suuria yrityskauppoja 2000-2012.

Taulukko 4. Suomalaisen monikansallisten konsernien kehitys vuosina 2007-2010.

Taulukko 5. Konsernien tapoja sopeuttaa henkilökuntaansa: 2007-2010.

Taulukko 6. Konsernien vaihtuvuuden vaikutukset henkilökunnan lukumäärän kehitykseen 2007-2010.

Taulukko 7. Tytäryhtiöiden vaihtuvuuden vaikutukset henkilökuntamääriin Suomessa ja ulkomailla 2007-2010.

Taulukko 8. Suomalaiskonsernien tytäryhtiöt maittain ja maanosittain vuosina 2007 ja 2010.

Taulukko 9. 30 suurimman monikansallisen suomalaiskonsernin henkilöstön ja tytäryhtiöiden lukumäärän kehitys eri maaryhmissä 2007-2010.

Taulukko 10a. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Venäjällä vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10b. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Intiassa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10c. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Kiinassa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10d. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Brasiliassa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10e. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Ruotsissa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10f. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Virossa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10g. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Yhdysvalloissa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 10h. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Saksassa vuonna 2007 ja 2010.

Taulukko 11. Suomalaiskonsernien tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla toimialoittain ajanjaksolla 2007-2010.

Taulukko B1. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin kotimaassa ja ulkomailla eri toimialoilla: regressiotarkastelu.

Tiivistelmä

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella suomalaisten monikansallisten yritysten sopeutumista vuonna 2007 alkaneeseen globaaliin talouskriisiin. Erityishuomio kiinnitetään ajanjaksoon 2007-2010. Vaikka kriisivuodet ovat erityiskiinnostuksen kohteena, tutkimuksessa lähdetään siitä, että kriisivuosien analysointi antaa yleisempääkin tietoa kansainvälistyneiden suomalaiskonsernien kansainvälistymiskehityksen nykyvaiheesta ja erityisesti niiden liiketoiminnan painopisteen muutoksista. Keskeisimpänä kiinnostuksen kohteena on kysymys, erosiko konsernien Suomessa toimivien tytäryhtiöiden kehitys ulkomailla toimivien tytäryhtiöiden kehityksestä. Näkykö liiketoiminnan painopisteen perusjuonteena jo 1990-luvulta ollut suunta Suomesta ulkomaille myös kriisivuosina?

Suomalaiset monikansalliset konsernit vähensivät ajanjaksolla 2007-2010 henkilökuntaansa eri puolilla maailmaa sijaitsevista tytäryhtiöissä yhteensä 82 000 henkilöllä eli huomattavasti. Siitä valtaosa eli 66 000 toteutui Suomessa. Siten sopeutuminen ei jakaantunut tasaisesti vaan painottui Suomeen.

Suomeen painottuminen ei johtunut viime kädessä siitä, että globaali kriisi johti Suomessa viennin ja kokonaistuotannon romahtamiseen, vaan siitä, että kriisivuosista huolimatta suomalaiset monikansalliset konsernit jatkoivat kansainvälistymisstrategiansa toteuttamista niiden kannalta tärkeillä alueilla eri puolilla maailmaa. Joiltakin osin kansainvälistymiskehityksen tietyt piirteet tulivat kriisivuosina esille selvemmin kuin normaaleina kasvun vuosina.

Teollisuuden eri toimialoilla toimivissa yrityksissä sopeutumistavat ja kehityserot saattoivat kuitenkin vaihdella merkittävästi. Paperiteollisuudessa henkilökunta supistui enemmän Suomessa kuin ulkomailla, mutta myös ulkomailla, esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa, henkilöstö väheni huomattavasti. Erot ulkomaisten välillä saattoivat olla suuria. Paperiteollisuuden sopeutumisen tekee erityiseksi globaalin talouskriisin yhdistyminen globaaliin rakenteelliseen murrokseen.

Metalliteollisuudessa henkilöstö supistui Suomessa jonkin verran voimakkaammin kuin ulkomailla. Eri maissa kehitys saattoi kuitenkin olla hyvin erilaista. Henkilöstö supistui esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa, mutta toisaalta sen määrä kasvoi Aasiassa, erityisesti Intiassa. Metalliteollisuuskonsernien kehityksessä onkin kuvastunut sekä

kansainvälinen talouskriisi, erityisesti euroalueen kriisi, että konsernien liiketoiminnan laajentamisen jatkaminen Aasiassa erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa.

Teollisuus ei kuitenkaan ole se toimiala, jolla liiketoiminnan painopisteen muuttuminen ulkomaille on ajanjaksolla 2007-2010 näkynyt kaikkein selvimmin. Suurimmat kehityserot Suomen ja ulkomaiden välillä havaitaan rakentamisessa sekä tietyillä palvelualoilla: esimerkiksi kaupassa, kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminnassa sekä informaatio- ja viestintä -toimialalla. Näillä palvelualoilla monikansallisten konsernien henkilökunnan lukumäärä supistui kotimaassa mutta kasvoi ulkomailla. Rakentamisessa henkilöstön määrä kasvoi sekä Suomessa että ulkomailla. Se, että Suomessa monikansallisten tytäryhtiöiden henkilöstö supistui ajanjaksolla 2007-2010 selvästi enemmän kotimaassa kuin ulkomailla, selittyikin pitkälti kehityseroilla rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla. Nämä kehityserot tiivistävät suomalaisyritysten kansainvälistymisen nykyvaihetta.

Vaikka teollisuuskonsernit saattoivat globaalista kriisistä huolimatta laajentaa toimintaansa ulkomailla joissakin maissa, toimialoittaisia kehityseroja voikin luonnehtia siten, että rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla korostuvat konsernien kansainvälistymisstrategioita heijastavat erot; teollisuudessa ajanjakson 2007-2010 kehitystä on puolestaan ensisijaisesti muovannut kansainvälinen suhdannekehitys. Teollisuudessa toimialakohtaiset erot liiketoiminnan painopisteen muutoksissa ovat kuitenkin voineet olla huomattavia.

Suomessa henkilöstön supistumista hallitsivat henkilökunnan vähennykset suurten konsernien tytäryhtiöissä: 66 000 henkilön suuruudesta pudotuksesta 32 000 eli lähes puolet toteutui 30 suurimmassa konsernissa. Suurten yritysten merkitys näkyi Suomessa myös siten, että henkilöstövähennykset painoutuivat ulkomaita enemmän tytäryhtiöiden sisällä tapahtuneisiin henkilöstövähennyksiin eikä tytäryhtiöiden toiminnan lopettamiseen tai niistä luopumiseen. Suurissa konserneissa Suomen osuus niiden koko henkilöstöstä laski ajanjaksolla 2007-2010 37 prosenttiin eli lähes 5 %-yksikköä.

Avainsanat: globaali talouskriisi, monikansallinen yritys, konserni, tytäryhtiö

1. Johdanto

Yhdysvalloissa vuonna 2007 alkanut talouskriisi levisi nopeasti koko maailmantalouteen. Siksi suomalaisetkaan monikansalliset yritykset eivät voineet välttyä kriisin seurauksilta sijaitsivatpa niiden tytäryhtiöt sitten Euroopassa, Amerikassa, Aasiassa tai Afrikassa. Suomessa viennin romahdus johti vuonna 2009 kokonaistuotannon romahdukseen. Sen seurauksena lomautusten ja irtisanomisten määrä kasvoi myös suomalaisten monikansallisten yritysten kotimaassa toimivissa tytäryhtiöissä. Kriisi saattoi heijastua samalla tavalla myös suomalaisyritysten ulkomaisissa tytäryhtiöissä, mutta niiden sijainnista riippuen erot kriisiin sopeutumisessa saattoivat olla huomattavia.

Analyysimme keskeisenä tavoitteena on tarkastella suomalaisten monikansallisten yritysten sopeutumista talouskriisiin. Kiinnitämme erityishuomion ajanjaksoon 2007-2010, josta vuotta 2010 voi pitää jo kansainvälisen talouden elpymisen vuotena. Vaikka tarkastelemme suomalaisten yritysten kehitystä erityisesti kriisivuosina, lähdemme siitä, että kriisivuosien analysointi saattaa antaa yleisempääkin tietoa kansainvälistyneiden suomalaiskonsernien kansainvälistymiskehityksen nykyvaiheesta ja erityisesti niiden liiketoiminnan painopisteen muutoksista. Ajanjakson oleellisia kehityspiirteitä ei voi ymmärtää liittämättä niitä suomalaisyritysten kansainvälistymisen pidemmän aikavälin kehitykseen.

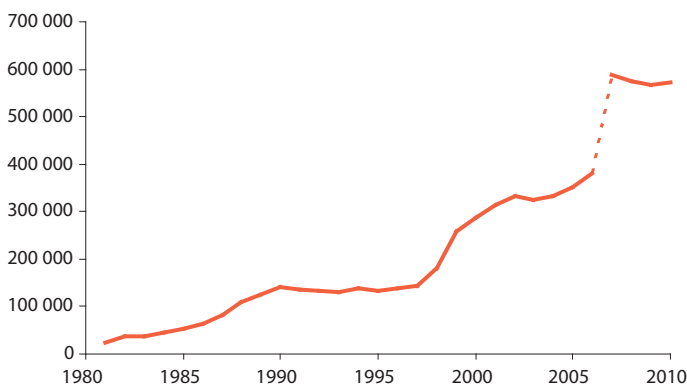
Liiketoiminnan painopisteen perussuunta on ollut 1990-luvulta lähtien suunta Suomesta ulkomaille. Olemme tiivistäneet suomalaisten monikansallisten yritysten kansainvälistymistapoja teesillä ”sijainti seuraa strategiaa ja investoinnit sijaintia” (Pitkänen ja Sauramo 2010a, b; ks. myös Lovio 2006). Jos suomalaisten monikansallisten konsernien kasvustrategiana on esimerkiksi olla lähellä kasvavia markkinoita, ne siirtävät toimintonsa niiden lähelle, eivätkä pysy Suomessa. Tämä heijastuu paitsi konsernien tekemien investointien painopisteen siirtämisenä Suomen rajojen ulkopuolelle myös työpaikkojen luomisen painottumisena ulkomailla toimiviin suomalaisyritysten tytäryhtiöihin.

Vaikka kriisivuodet ovat poikkeuksellisia, ne voivat paljastaa tämänkaltaisia liiketoiminnan kehityssuuntia joiltain osin selkeämmin kuin normaaliaikoja kuvastavat vuodet. Voihan kriisiaikoina liiketoiminnan painopisteen laajentuminen tai supistu-

minen tietyillä toimialoilla ja tietyissä maanosissa näkyä selvemmin kuin normaalin kasvun vuosina. Siksi myös painopisteen muutossuunta voi korostua kriisivuosina.

Kun suomalaisyritysten kansainvälistyminen alkoi 1990-luvulla vauhdittua, se kuvastui ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden lukumäärän lisääntymisenä ja myös niissä työskentelevien työntekijöiden määrän voimakkaana kasvuna (kuvio 1).¹ Ennen talouskriisiä suomalaiskonsernien ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskentelevien henkilöiden lukumäärä kasvoi lähes keskeytyksettä. Vain 2000-luvun alkuun ajoittunut kansainvälisen talouden taantuma johti henkilökunnan lukumäärän laskuun, joka oli kuitenkin pienempi kuin tuoreen kriisin aikana toteutunut lasku.

Kuvio 1. Suomalaisen monikansallisten konsernien ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunta 1981-2010.

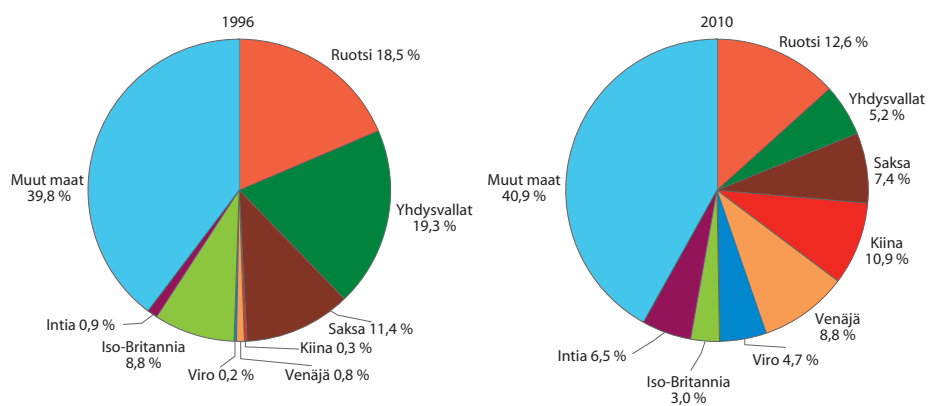
Lähteet: Suomen Pankki, Maksutasetilasto; Tilastokeskus, Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilasto.

Huomautus: Tilastointiperusteiden muutosten takia sarja ei ole yhtenäinen. Vuosien 1981-2006 osalta luvut ovat Suomen Pankin tuottamia. Vuodesta 2007 lähtien ne ovat keskenään vertailukelpoisia Tilastokeskuksen tuottamia lukuja. Vuosien 1996-1999 osalta Suomen Pankin tiedot eivät kata taseeltaan alle 8,4 miljoonan euron kohteita ja vuosien 2000-2006 osalta alle 5 miljoonan euron kohteita. Vastaavaa rajausta ei ole tehty Tilastokeskuksen julkistamissa tiedoissa. Siksi vanhemmat luvut aliarvioivat henkilökunnan lukumäärää tuoreisiin verrattuna. Siten osa sarjassa näkyvästä voimakkaasta kasvusta johtuu tilastointiperusteiden muutoksista.

¹ Vaikka kuvion 1 sarja liioittelee tilastointiperusteiden muutosten takia kasvun voimakkuutta, sen antama perusviesti ei ole virheellinen.

Ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskentelevän henkilöstön määrän voimakkaaseen kasvuun on runsaan kymmenen vuoden aikana liittynyt henkilöstön maantieteellisen jakauman selvä muutos (kuvio 2). Vielä 1990-luvun puolivälissä valtaosa henkilöstöstä työskenteli Länsi-Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Eurooppalaisten maiden keskuudessa suomalaiskonsernien tytäryhtiöt työllistivät eniten Ruotsissa ja Saksassa. Näissä maissa sekä Yhdysvalloissa työskenteli noin puolet kaikista ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskentelevistä henkilöistä.

Kuvio 2. Ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunnan jakaantuminen vuonna 1996 ja 2010.

Lähde: Suomen Pankki, Maksutasetilasto; Tilastokeskus, Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilasto.

Runsaassa kymmenessä vuodessa näiden maiden osuus on pudonnut neljäsosaan. Nykyään Kiinassa sijaitsevat tytäryhtiöt työllistävät henkilöstöä enemmän kuin Saksassa sijaitsevat tytäryhtiöt ja Intiassa sijaitsevat tytäryhtiöt enemmän kuin Yhdysvalloissa sijaitsevat tytäryhtiöt. Lisäksi Suomen naapurimaiden, erityisesti Venäjän ja Viron, osuus on noussut. Kiina on kuitenkin mennyt Venäjän ohi, ja siellä sijaitsevilla tytäryhtiöissä työskentelee nykyään enemmän henkilöstöä kuin Venäjällä.

Tarkastellessamme tässä raportissa suomalaisten monikansallisten yritysten sopeutumista maailmanlaajuiseen talouskriisiin pidämme yhtenä lähtökohtana edellä esitettyjä yleisiä kehityspiirteitä. Voidaan esimerkiksi olettaa, että Aasian merkityksen kasvu näkyy siten, että kriisivuosinakin henkilöstön määrän kehitys on ollut siellä myönteisempää kuin esimerkiksi Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Toisaalta kriisin maailmanlaajuisuuden tulisi näkyä siten, että myös kasvavilla alueilla, esi-

merkiksi Aasiassa ja Venäjällä, toimivien konsernien laajentuminen hidastui tai jopa kääntyi tilapäisesti toiminnan supistumiseksi.

Analysoidessamme talouskriisin vaikutuksia kiinnitämme huomion eri alueiden lisäksi myös eri toimialoihin, jotka kuvaavat eri liiketoiminta-alueita. Kriisi koetteli eri toimialoja eri tavoin, koska ne poikkeavat suhdanneherkkyydeltään. Siksi eri toimialoilla toimivat suomalaiskonsernit joutuivat erilaisten sopeutumishaasteiden eteen. Tarkastellessamme eri alueilla ja toimialoilla toimivien suomalaiskonsernien toimintaa keskeisimpänä kiinnostuksemme kohteena viime kädessä on, erosiko konsernien Suomessa toimivien tytäryhtiöiden kehitys ulkomailla toimivien tytäryhtiöiden kehityksestä.

Yksi avainkysymyksemme on, vähenikö konsernien työpaikkoja kriisin aikana enemmän Suomessa kuin ulkomailla. Tutkimustulostemme kannalta on oleellista tietää, johtuiko vähentyminen ensisijaisesti siitä, että kriisi koetteli erityisesti Suomessa sijaitsevia tytäryhtiöitä vai siitä, että kriisistä huolimatta suomalaiskonsernit jatkoivat kansainvälistymisstrategiaansa sopivaa liiketoiminnan laajentamista ulkomailla.

Tähän liittyvä huomionarvoinen kysymys on, minkälaisia sopeutumiseroja eri toimialoilla toimivien konsernien välillä on ollut. Poikkesiko esimerkiksi metsäteollisuuskonsernien sopeutuminen metalliteollisuudessa toimivien konsernien sopeutumistavasta? Sopeutumiseroihin liittyy myös kysymys konsernin henkilöstön vähentymistavasta: johtuiko se tytäryhtiöiden toiminnan lopettamisesta tai tytäryhtiöistä luopumisesta eli yritysjärjestelystä vai työpaikkojen vähenemisestä olemassa olevissa tytäryhtiöissä. Eri vähentymistavat vaikuttavat työllisyyteen eri tavoin. Esimerkiksi henkilöstön vähentäminen olemassa olevista tytäryhtiöistä vaikuttaa suoraan työllisyyteen, mutta tytäryhtiöstä luopuminen ei välttämättä vaikuta ainakaan heti mitenkään työllisyyteen.

Tällaisiin kysymyksiin vastaaminen edellyttää, että tutkijoilla on käytettävissään aineisto, jossa on ainakin henkilökuntatietoja suomalaiskonsernien kotimaassa ja ulkomailla toimivista tytäryhtiöistä. Analyysimme perustuu aineistoon, joka on muodostettu yhdistämällä Tilastokeskuksen tuottama Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -havaintoaineisto yritysrekisteriaineistoon. Aineisto koostuu havainnoista niistä suomalaiskonserneista, joilla on tytäryhtiöitä kotimaan lisäksi myös ulkomailla. Tilastokeskus on alkanut konstruoida Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilastoa vuodesta 2007 lähtien. Siksi sen avulla voi tehdä tarkasteluja, joiden alkuvuotena on vuosi 2007. Vaikka

käytettävissämme on ollut havaintoja suhteellisen lyhyeltä ajanjaksolta eli ajanjaksolta 2007-2010, aineistolla voi tehdä analyysia, jossa globaali talouskriisi ja sen seuraukset ovat kiinnostuksen kohteena. Koska aineistossa on havaintoja konsernien Suomessa ja ulkomailla sijaitsevista yrityksistä, sen avulla voi tarkastella myös liiketoiminnan painopisteen muutoksia Suomen ja ulkomaiden välillä.

Liiketoiminnan painopisteen muutos kotimaan ja ulkomaiden välillä ei ole ollut keskeisenä kiinnostuksen kohteena niissä kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa on tutkittu mikroaineistojen avulla monikansallisten yritysten sopeutumista talouskriiseihin. Näissä tutkimuksissa on yleensä tarkasteltu, ovatko monikansalliset yritykset, olivatpa ne kotimaisessa omistuksessa tai ulkomaalaisomistuksessa, löyhemmin sitein kiinni kotimaan taloudessa kuin puhtaasti kotimaiset yritykset. Näiden tutkimusten perusviesti on se, että monikansalliset yritykset ovat puhtaasti kotimaisia yrityksiä irrallisempia. Talouskriisien aikana ne jättävät sijaintipaikkansa helpommin kuin puhtaasti kotimaiset yritykset. Tämä tulos on saatu vertailtaessa monikansallisia yrityksiä esimerkiksi samankokoisiin ja joissain muissa suhteissa samankaltaisiin kotimaisiin yrityksiin (Görg ja Strobl 2003; Bernard ja Jensen 2007; Van Beveren 2007; Alvarez ja Görg 2009; Godart ym. 2011; Varum ja Rocha 2011; Amendola ym. 2012; Blanchard ym. 2012; Ferragina ym. 2012). Keskeinen syy monikansallisten yritysten irrallisuuteen on se, että niiden on monikansallisuutensa takia helpompi siirtää resurssejaan maasta toiseen. Tuloksen saaminen on kuitenkin yleensä edellyttänyt esimerkiksi samankokoisten yritysten vertaamista, koska suurten yritysten kyky kestää talouskriisejä on yleensä pienempiä parempi muun muassa paremman rahoituksen saatavuuden takia.

Vaikka meitäkin kiinnostaa, kuinka vahvasti suomalaiset monikansalliset yritykset ovat sidoksissa kotimaahan, tavoitteemme liittyy kriisivuosien tarkastelu osaksi suomalaisten monikansallisten yritysten liiketoiminnan painopisteen muutosten tarkastelua muuttaa vertailuasetelmaamme. Tarkastelemme sitä, näkyykö suomalaiskonsernien liiketoiminnan painopisteen muuttuminen Suomen rajojen ulkopuolelle kotimaassa sijaitsevien tytäryhtiöiden erilaisena käyttäytymisenä kriisivuosina.

Ennen kuin alamme tarkastella lähemmin kriisivuosia muodostamme tarkasteluillemme taustaa kuvaamalla suomalaisten monikansallisten yritysten kansainvälistymistä ja erityisesti liiketoiminnan painopisteen muutoksia hieman pidemmällä aikavälillä eli noin viimeisten kymmenen vuoden aikana. Koska mikroaineistossamme

on tietoa vain vuosilta 2007-2010, tarvitsemme pidemmän aikavälin tarkasteluihin toisen aineiston. Olemme valinneet aineistoksi näytteen, joka koostuu kolmestatoista keskeisestä suomalaisesta monikansallisesta konsernista. Olemme muodostaneet aineiston hyödyntämällä konsernien tilinpäätöstietoja ajanjaksolta 2000-2010. Sen tähden näytteen käyttäminen mahdollistaa tarkasteluajanjakson pidentämisen vuosilla 2000-2006.

Tämän aineiston avulla voimme muun muassa analysoida, minkälainen osa koko ajanjakson 2000-2010 kehitystä näytteeseemme kuuluvien konsernien sopeutuminen kriisivuosina on. Muodostavatko kriisivuodet erityisen poikkeuksellisen ajanjakson vai ovatko samat kehityspiirteet nähtävissä jo aiemmin? Näytteen analysoimiseen perustuvista tuloksista voi olla hyötyä, kun tulkitsemme laajemmalla aineistolla saatavia tuloksia. Pyrkimystämme täydentää laajemmalla aineistolla saatuja tuloksia näytteen hyödyntämiseen perustuvilla löydöillä voidaan pitää esimerkkinä havaintoaineistojen yhteiskäytöstä eli aineistotriangulaatiosta (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 143-149).

Yritysjoukkoomme kuuluvat konsernit ovat keskeisiä suomalaisia monikansallisia yrityksiä. Teollisuusyritysten lisäksi yritysjoukkoon kuuluu rakennusalalla ja palvelualoilla toimivia yrityksiä. Niiden kehitystä luonnehtimalla voimme havainnollistaa esimerkiksi liiketoiminta-alueiden muutossuuntia ajanjaksolla 2000-2010. Toisaalta niiden kriisiin sopeutumisen tarkastelu auttaa jäsentämään kysymyksenasettelua laajempaa aineistoa hyödyntäessämme. Se kattaa lähes kaikki ulkomaisia tytäryhtiöitä omaavat suomalaiskonsernit.

Aloitamme tutkimuksemme tarkastelemalla seuraavassa luvussa näytettämme. Luvussa 3 otamme käyttöön laajemman aineiston ja luonnehdimme sen avulla konsernien kriisiin sopeutumisen keskeisiä piirteitä. Seuraavassa luvussa etenemme yksityiskohtaisempaan tarkasteluun ja analysoimme, miten suomalaiskonsernit sopeutuivat talouskriisiin eri maissa, maanosissa ja toimialoilla. Luvussa 5 analysoimme toimialakohtaisesti avainkysymystä eli sitä, erosiko suomalaiskonsernien tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla. Esittäessämme tutkimuksemme viimeisessä luvussa yhteenvedon keskeisistä tuloksistamme liitämme ne osaksi aiemmissä tutkimuksissamme saamiamme tuloksia suomalaisten monikansallisten yritysten kansainvälistymistavoista ja erityisesti niiden vaikutuksista kotimaassa.

2. Kolmentoista suomalaiskonsernin kansainvälistyminen ja sopeutuminen talouskriisiin

Kolmentoista keskeistä suomalaiskonsernia

Koska Suomi on pieni maa, kansainvälistyneillä konserneilla on suuri merkitys Suomen taloudelle. Siksi suppeakin esimerkkiyritysten joukko voi kertoa jotain oleellista paitsi näitten yritysten liiketoiminnasta myös siitä, kuinka suomalaisten yritysten kansainvälistyminen on kuvastunut Suomessa esimerkiksi keskimääräisessä investointivilkkaudessa tai työllisyyden kehityksessä. Tarkastelemme tässä luvussa kolmentoista keskeisen suomalaiskonsernin kansainvälistymistä ja niiden sopeutumista talouskriisiin.

Suppean näytteen käyttämisellä saavutamme joitain erityishyötyjä. Rajoittuminen kolmentoista merkittävän suomalaiskonsernin tarkasteluun mahdollistaa muun muassa tutkimusajanjakson pidentämisen. Kriisivuosien lisäksi voimme saada tietoa niitä edeltäneeltä ajanjaksolta, esimerkiksi ajanjaksolta 2000-2007. Sen tähden voimme liittää konsernien kriisiin sopeutumisen analysoimisen osaksi yritysten 2000-luvulla noudattamaa kansainvälistymistapaa. Laajan aineistomme oleellisin puute on se, että aineisto kattaa vain vuodet 2007-2010. Saamme yritysnäytteemme osalta myös sellaista tietoa konsernien liikevaihdon ja Suomessa toimivien tytäryhtiöiden viennistä, jota laaja mikroaineisto ei sisällä.

Tarkastelumme kuuluvat yritykset ovat oman toimialansa tärkeimmät monikansalliset konsernit.² Yrityksistä metalliteollisuudessa toimivat Nokia, Metso, Outokumpu ja Rautaruukki. Metsäteollisuutta edustavat Stora Enso, UPM-Kymmene (jatkossa UPM) sekä Metsä Group (entinen Metsäliitto) ja kemianteollisuutta Kemira. Palvelualan yrityksistä ovat mukana kaupan alan Kesko ja SOK sekä informaatio- ja viestintäalaa edustavat Tieto ja Sanoma. Rakennusala edustaa YIT. Mukana olevat yritykset edustavat keskimäärin noin 40 prosenttia toimialojensa suurten yritysten henkilöstöstä Suomessa.

---

² Konserni on yritysryhmä, joka koostuu määräysvaltaa käyttävästä emoyhtiöstä ja sen omistamista tytäryhtiöistä. Nämä voivat olla kotimaisia tai ulkomaisia. Siten käyttämämme konserni-kohtaiset luvut sisältävät toiminnan sekä kotimaassa että ulkomailla.

Olemme jo aiemmin analysoineet yksityiskohtaisesti joidenkin tässä tarkastelussa esillä olleiden monikansallisten yritysten kansainvälistymisstrategioita ja niiden vaikutuksia liiketoiminnan kehitykseen Suomessa ja ulkomailla (Pitkänen ja Sauramo 2010a, b). Konsernien kansainvälistymistavat kuvastuvat niiden tytäryhtiöissä työskentelevän henkilöstön maailmanlaajuisessa jakautumisessa. Suomessa työskentelevän henkilöstön määrä ja sen muutokset heijastavat liiketoiminnan painopisteen muutoksia kotimaan ja ulkomaiden välillä.

Näytteeseemme sisältyvät kahdeksan teollisuuskonsernia olivat varsin kansainvälistyneitä jo vuonna 2000, jolloin yli puolet niiden henkilökunnasta työskenteli ulkomailla. Ajanjaksolla 2000-2007 liiketoiminnan painopisteen siirtyminen ulkomaille jatkui (taulukot 1 ja 2). Teollisuuskonsernien henkilökuntamäärä Suomessa laski yli 20 000 henkilöllä, kun se samaan aikaan nousi ulkomailla lähes 70 000 henkilöllä (taulukko 1). Vain rakennekriisiä elävä metsäteollisuus on ollut poikkeus tästä kehityskuvasta, koska metsäteollisuudessa henkilökunnan lukumäärä on supistunut Suomen lisäksi myös ulkomailla, erityisesti Länsi-Euroopassa. Taulukon 1 teollisuutta kuvaavia lukuja ajanjaksolta 2000-2007 muovaa kuitenkin yksi yritys eli Nokia.

Vuonna 2000 palvelukonsernien henkilökunnasta työskenteli kotimaassa vielä yli 80 prosenttia. Siten vuosituhatosen vaihteessa teollisuuskonsernit ja palvelualojen konsernit olivat kansainvälistymisessään eri vaiheessa. Teollisuuskonsernien kansainvälistyminen oli alkanut selvästi aikaisemmin. Kehitysero näkyi myös ajanjaksolla 2000-2007. Tuolloin palvelualan (ml. rakentaminen) konsernien henkilökuntamäärä Suomessa nousi. Koska henkilökunnan määrä kasvoi ripeämmin ulkomailla, liiketoiminnan painopiste kuitenkin siirtyi ulkomaille myös palvelualoilla ja rakentamisessa.

Miten keskeiset konsernit sopeutuivat talouskriisiin?

Taluskriisin sisältäneellä ajanjaksolla 2007-2010 kehitys oli joiltain osin samankaltaista kuin ajanjaksolla 2000-2007 mutta ei täysin samanlaista.³ Teollisuuskonserneissa henkilöstön määrän lasku Suomessa kiihtyi: määrä supistui noin 17 000 henkilöllä eli vain hieman vähemmän kuin koko ajanjaksolla 2000-2007 (taulukko 1). Supistumi-

---

³ Olemme tarkastelleet kriisivuotia jo kahdessa artikkelissa (Pitkänen ja Sauramo 2012; Oesch 2013). Oeschin (2013) artikkeliin on lisätty myös vuosi 2011. Tästä raportista se jätetty pois, koska laajempikaan aineistomme ei sisällä sitä.

nen keskittyi Nokiaan ja metsäkonserneihin. Henkilöstön lukumäärä jatkoi kasvua ulkomailla joissakin konserneissa mutta erityisesti metsäteollisuudessa toimivissa konserneissa henkilökuntamäärät supistuivat selvästi myös ulkomailla. Toisin kuin ajanjaksolla 2000-2007 palvelualoilla henkilöstön lukumäärä laski Suomessa sijaitsevista yhtiöissä. Ulkomailla nousu jatkui, vaikka joissakin konserneissa voimakas kasvu pysähtyi (Sanoma) tai muuttui laskuksi (Kesko). Ulkomailla kehityserojenkin teollisuudessa ja palveluissa (ml. rakentaminen) toimivien konsernien välillä saattoikin olla suuri.

Taulukko 1. Kolmentoista konsernin henkilökuntamäärän muutokset Suomessa ja ulkomailla 2000-2007 ja 2007-2010.

	Kokonaismäärä 2010	Suomen osuus %	Muutos 2000-07		Muutos 2007-10	
			Suomi	Ulkomaat	Suomi	Ulkomaat
Nokia	132 427	15	-1 480	55 034	-3 174	23 339
Metso	28 593	31	-1 626	6 439	-638	2 394
Outokumpu	8 148	35	-3 557	-267	124	-84
Rautaruukki	11 286	54	-934	2 521	-859	-2 442
Stora Enso	27 383	26	-2 901	4 507	-5 067	-10 940
UPM	21 869	43	-7 633	1 230	-3 675	-808
Metsä Group	12 820	45	-1 871	-3 031	-2 201	-5 084
Kemira	4 935	22	-1 610	2 752	-1 780	-3 292
Teollisuuskonsernit yhteensä	247 461	24	-21 612	69 185	-17 270	3 083
Tieto	17 757	33	1 376	5 015	-581	2 013
Sanoma	20 047	46	-2 671	9 499	-275	130
SOK	9 406	76	2 617	1 210	-466	983
Kesko	22 124	57	1 831	10 698	-1 472	-2 294
YIT	25 832	36	4 100	11 368	-2 377	4 136
Palvelukonsernit yhteensä	95 166	46	7 253	37 790	-5 171	4 968
Kaikki yhteensä	342 627	31	-14 359	106 975	-22 441	8 051

Lähde: Yritysten vuosikertomukset ja osavuosikatsaukset.

Taluskriisin aikana kaikilla tarkastelussa mukana olevilla konserneilla oli erilaisia sopeuttamis- ja saneerausohjelmia, joilla karsittiin kuluja ja vähennettiin henkilökuntaa. Metsäteollisuuden saneeraukset alkoivat jo aikaisemmin. Taulukossa 1 esitetyistä henkilöstövähennyksistä Suomessa vuosina 2007-2010 pääosa johtuu näistä saneerauksista. Kemiralla, Sanomalla ja YIT:llä yritysmyyntit tai ulkoistaminen vaikuttavat lukuun merkittävästi.

Vaikka näytteeseemme kuuluvien konsernien kansainvälistyminen saattoikin hidastua taluskriisin aikana, perussuunta ei kuitenkaan muuttunut (taulukko 2).

Vuonna 2010 Suomessa sijaitsevat yhtiöt työllistivät 25 prosenttia tarkastelun kohteena olleiden kahdeksan teollisuuskonsernin koko henkilöstöstä. Pudotus vuoteen 2000 verrattuna on ollut rajua. Tuolloin kotimaassa sijaitsevat yhtiöt työllistivät 47 prosenttia konsernien koko henkilöstöstä. Siten pudotus oli suuri, vaikka tarkastelujemme lähtötilanteessa vuonna 2000 valtaosa teollisuuskonsernien henkilöstöstä jo työskenteli ulkomailla. Nokian vaikutus pudotuksen voimakkuuteen on kuitenkin huomattava.

Suomen henkilökuntaosuuden laskua vastaa Aasian osuuden voimakas kasvu (taulukko 2). Muut muutokset henkilökunnan alueellisissa jakautumassa ovat vähäisempiä.

Taulukko 2. Kolmentoista konsernin liikevaihdon ja henkilökunnan alueelliset jakaumat (%) 2000,2007 ja 2010.

	Liikevaihto			Henkilökunta		
	2000	2007	2010	2000	2007	2010
Teollisuuskonsernit						
Suomi	8	6	5	47	30	25
Muu Eurooppa	58	48	46	33	36	33
Venäjä	0	0	0	0	4	2
Aasia ja Australia	13	21	26	5	14	24
Amerikka	18	14	13	11	13	13
Muut	4	10	10	3	3	3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
Palvelukonsernit						
Suomi	91	75	77	83	52	46
Muu Eurooppa	8	22	19	12	43	47
Venäjä	0	1	3	0	4	4
Aasia ja Australia	0	0	0	0	1	3
Amerikka	0	0	0	0	0	0
Muut	0	2	1	5	0	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Lähde: Yritysten vuosikertomukset ja osavuosikatsaukset.

Huomautus: Liikevaihtoluvut kuvaavat liikevaihdon suuntautumista. Siten Suomi -rivin luku 8 vuonna 2000 tarkoittaa sitä, että teollisuuskonsernien liikevaihdosta 8 prosenttia suuntautui Suomeen.

Palvelualoilla (ml. rakentaminen) liiketoiminnan painopisteen muuttui ulkomaille vielä teollisuuttakin voimakkaammin. Vuonna 2000 näytteemme palvelualoilla toimivien konsernien henkilöstöstä 83 prosenttia työskenteli Suomessa. Vuoteen 2010 mennessä osuus oli pudonnut 46 prosenttiin. Pudotuksen vastapainona liiketoiminta laajentui huomattavasti muualla Euroopassa, erityisesti naapurimaissamme.

Suurimmat henkilökuntaosuudet Aasiassa ovat Nokialla ja Metsolalla. Amerikassa suurin osuus on Kemiralla.

Myös Euroopan sisäinen alueellinen jakauma on muuttunut. Teollisuuskonsernit ovat Euroopan alueella siirtäneet henkilökuntaansa halvempien tuotantokustannusten maihin kuten Baltiaan, itäiseen Eurooppaan ja Venäjälle. Siirtoja on tehty sekä Suomesta että muualta Euroopasta. Nokian Saksan Bochumin tehtaan siirto Romaniaan sekä sitä seurannut tehtaan lakkautuminen ja tuotannon korvaaminen Aasian tehtaiden tuotannolla on hyvä esimerkki.

Liiketoiminnan painopisteen muutosten keskeiset piirteet 2000-2010

Kolmentoista konsernin henkilöstön määrä Suomessa supistui ajanjaksolla 2000-2010 kaiken kaikkiaan noin 37 000 henkilöllä, joista valtaosa työskenteli teollisuuskonserneissa. Luku ei kuitenkaan välttämättä tarkoita työpaikkojen lopullista vähentymistä. Osa vähennyksestä kuvastaa sitä, että konsernit ovat myyneet Suomessa olevia toimintojaan toisille yritykselle, jotka ovat jatkaneet liiketoimintaa. Kemira ja Outokumpu ovat esimerkkejä tällaisista konserneista. Metsäteollisuudessa, jossa henkilöstön vähennykset ovat olleet suurimpia, työpaikkojen menetykset ovat kuitenkin olleet tavallisesti lopullisia. Suurimmista vähennyksistä huolimatta kotimaassa työskentelevän henkilöstön osuuden supistuminen ei ole ollut voimakkainta metsäteollisuudessa, koska metsäteollisuuskonsernit ovat vähentäneet työvoimaa myös ulkomailla. Tämä kuvastaa globaalia metsäteollisuuden voimavarojen uudelleen järjestelyä.

Näytteeseemme kuuluneissa konserneissa henkilöstön lukumäärä ulkomailla kasvoi ajanjaksolla 2000-2010 noin 115 000 henkilöllä. Näistä noin 72 000 työskenteli teollisuudessa. Taulukon 2 havainnollistama henkilöstön maantieteellisen jakauman muutos on merkinnyt muun muassa sitä, että Nokian ja Metson kaltaisten metalliteollisuuskonsernien liiketoiminnassa Aasian merkitys on kasvanut selvästi. Näytteemme yritysjoukossa nopeimmin kansainvälistyneitä ovat olleet YIT ja Sanoma: molemmissa konserneissa Suomessa työskentelevän henkilökunnan osuus on menneisyyteen verrattuna romahtanut. Sanoman tapauksessa tämä on merkinnyt myös Suomessa työskentelevän henkilökunnan lukumäärän laskua. YIT:n henkilöstön määrä on kasvanut myös Suomessa, mutta ulkomailla kasvu on ollut selvästi ripeämpää.

Nämä konsernit yhdessä Keskon ja SOK:n kanssa osoittavat, että viimeisen kymmenen vuoden aikana teollisuusyritysten lisäksi Suomessa on alkanut ja vahvistunut voimakas palvelualoilla ja myös rakentamisessa toimivien yritysten liiketoiminnan siirtäminen ulkomaille. Henkilökunnan maantieteellisellä jakaumalla mitattuna nämä yritykset olivat kymmenen vuotta sitten pitkälti kotimaisia yrityksiä. On huomionarvoista, että Keskon, SOK:n, YIT:n ja myös Tieto Oy:n kansainvälistymiseen on liittynyt henkilöstön määrän kasvu myös Suomessa. Tässä suhteessa näiden yritysten kehitys on eronnut teollisuuskonsernien kehityksestä.

Liikevaihdon suuntautumista kuvastavat luvut tukevat ja joiltain osin täydentävät henkilöstön määrän kehityksen antamaa vahvaa vaikutelmaa painopisteen muutoksesta ulkomaiden hyväksi (taulukko 2). Teollisuuskonsernien liikevaihto suuntautuu aiempaa enemmän Aasiaan muun Euroopan ja Amerikan kustannuksella. Vaikka luvuista ei voi suoraan nähdä Suomessa syntyneen liikevaihdon määrää tai osuutta, liikevaihdon ja erityisesti henkilökunnan kehityslukuja voi tulkita siten, että Suomessa syntyneen liikevaihdon osuus on noin kymmenessä vuodessa laskenut selvästi ja Aasiassa noussut. Viittaavathan henkilöstön määrän vähentyminen Suomessa ja Suomen osuuden lasku henkilöstössä siihen, että tuotannosta aiempaa suurempi osuus tehdään ulkomailla. Siten kotimaassa valmistettujen vientituotteiden myynnin osuus liikevaihdosta olisi supistunut. Koska metsäkonsernien ja Nokian merkitys on yritysjoukossa suuri, luvuissa tulisikin kuvastua sekä metsäteollisuuden murros että Nokian vaikeudet. Toisaalta Outokummulla ja Rautaruukilla viennin merkitys liiketoiminnassa on ollut tärkeä.

Liikevaihtoluvut palvelualan konsernien osalta osoittavat, että kansainvälistymisestä huolimatta Suomen markkinat ovat konserneille edelleen ratkaisevan tärkeitä. Lähes 80 prosenttia niiden liikevaihdosta suuntautui vuonna 2010 Suomeen. Ero teollisuuskonserneihin on selvä. Talouskriisivuosina palvelukonsernien liikevaihdot Suomessa ja ulkomailla kehittyivät suunnilleen samaan tahtiin. Liikevaihtoa ja henkilökuntaa kuvaavat luvut eivät olekaan muuttuneet aivan samalla tavalla.

Myös liikevaihtoluvut kuitenkin korostavat sitä, että palvelukonsernien (ml. rakentaminen) kansainvälistyminen on tarkoittanut niiden liiketoiminnan laajentamista ensisijaisesti muualle Eurooppaan. Tältä osin palveluyritysten kansainvälistymistapa on poikennut teollisuusyritysten kansainvälistymistavasta. Euroopan ensisijaisuudesta huolimatta palvelukonsernit ovat alkaneet laajentaa liiketoimintaansa myös Aasiassa, mutta teollisuuskonserneihin verrattuna toiminta Aasiassa on ollut vielä vähäistä. Tämä kuvastaa osaltaan sitä, että palvelukonsernien kansainvälistyminen on teollisuuskonserneihin verrattuna nuori ilmiö.

Miten painopisteen muutos ulkomaille tapahtui: orgaanista kasvua vai yrityskauppoja?

Edellä kuvaamamme muutokset liikevaihdon ja henkilökunnan alueellisessa jakautumisessa ovat voineet toteutua kahdella perustavalla: Muutokset ovat voineet olla seurausta siitä, että yritykset ovat laajentaneet (supistaneet) omaa toimintaansa esimerkiksi olemassa olevia tytäryhtiöitä laajentamalla (pienentämällä) tai uusia yrityksiä ja tuotantolaitoksia perustamalla (olemassa olevia yrityksiä ja tuotantolaitoksia lakkauttamalla). Tämänkaltaista laajentamista luonnehditaan usein orgaaniseksi kasvuksi. Toinen perustapa on yrityskauppojen tai muiden yritysjärjestelyjen käyttäminen.

Kahden perustavan maakohtaiset työllisyysvaikutukset saattavat olla erilaisia. Orgaaninen kasvu yleensä parantaa työllisyyttä siinä maassa, johon tuotantolaitos perustetaan. (Toki se voi johtaa esimerkiksi kilpailun kiristymisen takia henkilökunnan supistuksiin toisissa yrityksissä). Yrityskaupat ja muut yritysjärjestelyt voivat johtaa henkilökunnan määrän muutoksiin konsernitason tasolla, mutta koko kansantalouden tasolla muutoksia ei ehkä tapahdu ollenkaan. Näytteemme konserneissa henkilökunnan määrän muutoksilla kuvattu liiketoiminnan painopisteen muutos on tapahtunut molempia perustapoja käyttämällä.

Taulukko 3. Suuria yrityskauppoja 2000-2012.

Vuosi	Järjestely	Konserni	Kohde	Henkilökunta
2002	osto	Nokia	Redback Networks, USA	800
2004	osto	Nokia	Symbian ohjelmistoalustojen kehitys	743
2005	osto	Nokia	Intellisync	450
2007	fuusio	Nokia	Siemens verkkoliiketoiminnat	40 000
2007	osto	Nokia	Navteq digitaaliset kartat ja paikantamispalvelut	3 000
2008	osto	Nokia	Symbian ohjelmistoalustojen kehitys	1 500
2011	osto	Nokia	Motorola langattomat verkot	*7 500
2001	osto	Metso	Svedala	8 000
2009	osto	Metso	Tamfelt	1 400
2000	fuusio	Outokumpu	Avesta Sheffield	8 900
2012	fuusio	Outokumpu	Thyssen Krupp teräsluokittelu	*11 000
2000-2010	myynti	Outokumpu	Kaivos-, kupari- ja teknologialiiketoiminnat	
2006	myynti	Rautaruukki	Ovako, pitkät teräkset	-4 600
2012	myynti	Rautaruukki	Capman, konepajaliiketoiminta	*-1 360
2000-	osto	Rautaruukki	Yrityksiä, Unkari, Venäjä, Puola, Ruotsi	
2011	osto	Stora Enso	Pakkausalalan yritys, Kiina	*3 000
2000	osto	Stora Enso	Consolidated Papers, USA	6 100

Taulukko 3 jatkuu →

Vuosi	Järjestely	Konserni	Kohde	Henkilökunta
2007	myynti	Stora Enso	Consolidated Papers, USA	-4 200
2001	osto	UPM	Heindl, Saksa	2 370
2009	osto	UPM	Metsä Groupin Uruguayn toiminnot	560
2009	myynti	UPM	MetsäBotnia, sellun tuotanto Suomessa	*-900
2011	osto	UPM	Rhein Papier, Myllykoski	*2 980
2000	osto	UPM	Miramich (Repap), Kanada	1 500
2000	osto	UPM	Changshu (April), Kiina	650
2000	myynti	Kemira	Titaanioksidit, USA ja Hollanti	-561
2004	myynti	Kemira	Lannoite, Grow How	-3 000
2010	myynti	Kemira	Tikkurilan maalityönto	-3 500
2000-2010	osto	Kemira	Vesikemian yrityksiä, Kiina, Venäjä, USA	
2000-2010	osto	Tieto	Lukuisia ulkomaisia yritysostoja	8 950
2000-2011	myynti	Tieto	Lukuisia ulkomaisia yritysmyyntejä	-3 600
2001	osto	Sanoma	VNU, Hollanti	3 700
2003	osto	Sanoma	Lehtien tukku- ja vähittäiskauppa, Tsekki	1 300
2005	osto	Sanoma	Independent Media, Venäjä ja Ukraina	990
2010	osto	Sanoma	DNA teleoperaattori	918
2011	myynti	Sanoma	WSOY	*-100
2011	osto	Sanoma	SBS:n Hollannin tv- ja lehtitoiminnot	*538
2012	myynti	Sanoma	Rautakirja ja kioskitoiminta Suomessa ja Baltiassa	*-2 600
2005	osto	SOK	Inex Partners -päivittäistukku	*2 353
2006	osto	SOK	Holiday Club -liiketoimintoja Suomessa	*400
2006	osto	SOK	Esso-huoltoasemat	*170
2011	myynti	SOK	Holiday Club liiketoimintoja Suomessa	*-250
2000	osto	Kesko	Rakennustarvikekauppa, Baltia	400
2004-2007	osto	Kesko	Rautakauppatuotteita Liettua, Venäjä, Norja	3 715
2001	myynti	YIT	Pintakäsittely-yksikkö, Suomi	*-200
2002	myynti	YIT	Paperiteollisuuden kunnossapito, Suomi, Ruotsi, Norja	140
2003	osto	YIT	ABB Building Systems, Pohjoismaat, Baltia, Venäjä	9 080
2006	osto	YIT	ZAO YIT, asuntojen perustajaurakointi, Venäjä	80
2007	osto	YIT	MCE ag, kiinteistötekniiset palvelut, Itävalta	1 900
2007	myynti	YIT	Verkkopalvelut, Suomi	*-1 000
2010	osto	YIT	Caverion GmbH, kiinteistötekniiset palvelut, Saksa	1 900
2010	osto	YIT	LVIS-tekniikka, Tanska	250
2010	osto	YIT	Reding as, talorakentaminen, Slovakia	180
2008-2010	osto	YIT	Kiinteistöpalveluita, keski- ja itäinen Eurooppa	4 000
Ulkomaiset ostot ja myynnit yhteensä 2000-2010				94 015
Ulkomaisen henkilökunnan muutos 13 konsernissa yhteensä (taulukko 1)				115 026

Lähteet: Konsernien vuosikertomukset, osavuosikatsaukset ja tiedotteet. Talouselämä-lehden ylläpitämä sähköinen yrityskauppa-arkisto

Huomautus: Taulukko ei ole kattava, toisista konserneista on saatu enemmän tietoja kuin toisista. Joissakin henkilökuntaluvuissa on mukana myös Suomen henkilökuntaa.

* = Ei mukana loppusummassa

Yrityskaupoilla on kuitenkin tavallisesti ollut keskeinen rooli liiketoiminnan suuntaamisessa (taulukko 3). Tosin Nokiaa voidaan pitää poikkeustapauksena siitäkin huolimatta, että verkkoliiketoimintojen fuusio Siemensin kanssa edustaa lähes puolta

konsernin henkilökuntamäärän kasvusta ulkomailla. Outokummun nousu Euroopan markkinajohtajaksi ruostumattoman teräksen valmistuksessa nojaa paitsi sen tuotantoon Torniossa myös kahteen suureen fuusioon. Näistä jälkimmäinen tapahtui konsernin vielä pyristellessä irti taantumasta.

Palvelualojen konsernien kansainvälistyminen on tuorempi ilmiö. Tiedon, Sanoman ja YIT:n henkilökunnasta jo yli puolet työskentelee ulkomailla. Kaikki kolme ovat kansainvälistyneet määrätietoisin yritysostoin (taulukko 3), ja myös niiden kasvu perustuu yritysjärjestelyihin. Niiden kansainvälistyminen onkin tapahtunut nopeasti.

Vaikka taulukko 3 ei olekaan tyhjentävä esitys yrityskaupoista, se kertoo, kuinka vahva rooli yrityskaupoilla on ollut konsernien kansainvälistymisessä. Näytteemme konserneilla yrityskaupat ja muut yritysjärjestelyt ovat olleet pääasiallinen kansainvälistymisen tapa. Paperiteollisuuden yrityskaupat ovat lisänneet henkilökuntaa ulkomailla, mutta toisaalta ulkomaista henkilökuntaa on vähennetty tuotantolaitosten lakkauttamisen ja irtisanomisten kautta. Metsäteollisuusyhtiöt ovat myös perustaneet uusia selluyhtiöitä ja tuotantolaitoksia Etelä-Amerikkaan. Keskon henkilökunta ulkomailla on lisääntynyt myös uusia kauppapaikkoja perustamalla.

Samalla kun teollisuuskonsernien henkilöstön määrä ulkomailla vuosina 2000-2007 kasvoi, se väheni Suomessa. Vähentyminen tapahtui yritysmyyntien, toimintojen ulkoistamisen ja työpaikkojen lakkauttamisen tuloksena. Outokummun ja Kemiran henkilöstön väheneminen (taulukko 1) tapahtui yritysmyyntien kautta. Metsäteollisuusyhtiöt saneerasivat ja lopettivat tuotantolaitoksia ja toimipisteitä ja vähensivät henkilökuntaa. Metso on sekä myynyt toimintojaan että ulkoistanut niitä.

Kolmentoista keskeisen konsernin tarkastelusta saatava perustulos on se, että talouskriisiin sopeutuminen henkilöstösupistuksineen kohdistui enemmän Suomeen kuin ulkomaille. Näytteemme perusteella on luontevaa odottaa, että myös laajemman aineiston mukaan kriisiin sopeutuminen painottui Suomeen. Laajemman aineiston etu näytteeseemme verrattuna on muun muassa se, että se mahdollistaa havaintojen suuremman lukumäärän takia tarkemman maanosa- ja toimialakohtaisen tarkastelun sekä sopeutumistavan tarkemman erittelyn.

3. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin: keskeisiä piirteitä

Perustietoja suomalaisista monikansallisista konserneista

Vaikka edellisessä luvussa olleiden toimialojensa merkittävimpien konsernien avulla voidaan tiivistää tietyllä toimialalla toimivien yritysten liiketoiminnan oleellisia piirteitä, laajan yritysjoukon tarkastelu tarjoaa kuitenkin mahdollisuudet muodostaa kattavampi arvio suomalaisyritysten liiketoiminnan laajentamisesta ulkomaille ja erityisesti niiden sopeutumisesta kansainväliseen talouskriisiin. Tarkastelemme seuraavaksi suomalaiskonsernien toimintaa aineistolla, joka kattaa valtaosan niistä konserneista, joilla on tytäryhtiötä ulkomailla.⁴ Konsernista tekee suomalaiskonsernin emoyhtiön rekisteröityminen Suomessa. Suomessa rekisteröitymisestä huolimatta omistajista valtaosa saattaa olla ulkomailla. Tästä Nokia on hyvä esimerkki.

Aineisto on saatu yhdistämällä Tilastokeskusten tuottaman Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilaston aineisto Tilastokeskuksen tuottamaan yritysrekisteritilaston aineistoon. Yhdistetyllä aineistolla voidaan tarkastella suomalaiskonsernien toimintaa sekä ulkomailla että kotimaassa. Voimme esimerkiksi analysoida, miten konsernit sopeuttivat henkilökuntaansa Suomessa ja ulkomailla ajanjaksolla 2007-2010.

Tilastokeskus on tuottanut Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilastoa vuodesta 2007 lähtien. Siksi se mahdollistaa talouskriisivuosien tarkastelun mutta ei pidemmälle ajassa taaksepäin ulottuvaa tarkastelua. Vaikka pidemmän aikavälin käsittävä yhtenäinen aineisto olisi parempi tutkimusongelmamme analysoimisen kannalta, aineiston rajoittuminen ajanjaksoon 2007-2010 ei ole ylipääsemätön este analyysin tekemiselle. Korvaamme esimerkiksi näytteemme avulla joitain ajanjakson lyhyiden synnyttämiä ongelmia.

Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilasto kuvaa suomalaiskonsernien ulkomailla sijaitsevan liiketoiminnan laajuutta hyödyntämällä tietoja eri maissa ja eri toimialoilla sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilöstön lukumäärästä, henkilöstömenoista, liikevaih-

---

⁴ Rahoitus- ja vakuutussektorilla toimivat konsernit eivät kuitenkin kuulu aineistoomme.

dosta ja investoinneista. Analyysissamme hyödynnämme lähinnä henkilöstön määrää kuvaavia tietoja, koska niiden avulla voimme kuvata yritysten sopeutumista talouskriisiin. Ne ovat myös kaikkein luotettavimpia tietoja. Tämän lisäksi esitämme lukuja liikevaihdon kehityksestä. Jotta voimme verrata konsernien ulkomaista liiketoimintaa kotimaiseen liiketoimintaan, olemme poimineet Tilastokeskuksen yritysrekisteriaineistosta tietoja konsernien kotimaassa sijaitsevien yhtiöiden henkilökuntamäärästä ja liikevaihdon suuruudesta ja yhdistäneet nämä tiedot Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilaston tietoihin. Siten käytössämme on ollut havaintoaineisto, jossa on yhdistetty havaintoja kahdesta Tilastokeskuksen tuottamasta tilastosta.

Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilaston mikroaineistossa havaintoyksikkönä on tytäryhtiö. Koska aineisto sisältää (koodimuotoisen) tiedon siitä, mihin konserniin tytäryhtiö kuuluu, aineiston avulla voi muodostaa havaintoaineiston, jossa havaintoyksikkönä on konserni. Tarkastelussamme hyödynnämme myös tällä tavoin konstruoitua aineistoa. Syy tämänkaltaisen aineiston muodostamiseen on ilmeinen: tytäryhtiöiden käyttäytyminen kuvastaa viime kädessä konsernitason ratkaisuja eikä siitä riippumattomia tytäryhtiötason ratkaisuja. Esimerkiksi päätökset liiketoiminnan painopisteen muutoksista tehdään konsernitason eikä tytäryhtiötason.

Kannattaa kuitenkin huomata, että tiedot konserneista rajoittuvat tytäryhtiötilaston ja yritysrekisterin avulla saataviin tietoihin. Käytössämme ei ole ollut esimerkiksi keskeisiä konsernitilinpäätökseen kuuluvia tietoja. Siksi aineistomme ei sovellu sellaiseen syy-seuraus -suhteiden analyysiin, jossa konsernien sopeutumista talouskriisiin selitettäisiin esimerkiksi niiden taloudellisella tilanteella - esimerkiksi vakavaraisuudella tai kannattavuuden muutoksilla. Aineiston avulla voi kuitenkin tehdä sellaista kotimaisen ja ulkomaisen liiketoiminnan eroihin keskittyvää analyysia, joka kuvastaa konsernitason tehtyjä liiketoiminnan painopisteisiin liittyviä ratkaisuja.

Suomalaisia monikansallisia konserneja on ajanjaksolla 2007-2010 ollut vuosittain keskimäärin noin 600 kappaletta (taulukko 4). Se on hieman alle kymmenesosa kaikista Suomessa toimivista noin 7000 konsernista, joista huomattava osa on ulkomaisia (eli ulkomaille rekisteröityjä) monikansallisia konserneja. Täysin kotimaisia konserneja eli suomalaisomisteisia konserneja, joilla ei ole ulkomailla sijaitsevia tytäryhtiöitä, on noin 2000. Siten niitä on enemmän kuin meitä kiinnostavia suomalaisia monikansallisia konserneja, mutta niiden kansantaloudellinen merkitys on tavallisesti selvästi monikansallisia yrityksiä vähäpätöisempi.

Taulukko 4. Suomalaisen monikansallisten konsernien kehitys vuosina 2007-2010.

	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10
Konsernien lukumäärä	647	563	639	637	-10
Tytäryhtiöiden lukumäärä yhteensä	7 516	7 332	7 680	7 392	-124
Suomessa	2 779	2 694	2 808	2 668	-111
Ulkomailla	4 737	4 638	4 872	4 724	-13
Suomen osuus tytäryhtiöistä, %	37,0	36,7	36,6	36,1	-0,9
Tytäryhtiöiden lukumäärä per konserni					
Suomessa	4,3	4,8	4,4	4,2	-0,1
Ulkomailla	7,3	8,2	7,6	7,4	0,1
Tytäryhtiöiden henkilöstön lukumäärä					
Suomessa	478 189	463 451	443 650	411 795	-66 394
Ulkomailla	587 754	574 697	565 488	571 991	-15 763
Yhteensä	1 065 943	1 038 148	1 009 138	983 786	-82 157
Suomen osuus, %	44,9	44,6	44,0	41,9	-3,0
Tytäryhtiöiden henkilöstön lukumäärä per tytäryhtiö					
Suomessa	172	172	158	154	-18
Ulkomailla	124	124	116	121	-3
Tytäryhtiöiden liikevaihto (miljoonaa euroa)					
Suomessa	189 104	192 905	159 049	169 013	-20 091
Ulkomailla	185 936	215 277	163 523	179 508	-6 428
Yhteensä	375 040	408 182	322 572	348 521	-26 519
Suomen osuus liikevaihdosta, %	50,4	47,3	49,3	48,5	-1,9
Tytäryhtiöiden liikevaihto per tytäryhtiö (miljoonaa euroa)					
Suomessa	68	72	57	63	-5
Ulkomailla	39	46	34	38	-1
30 suurimman (liikevaihdon mukaan) henkilöstö					
Suomessa	214 878	211 150	192 062	182 498	-32 380
Ulkomailla	297 793	312 608	308 260	305 668	7 875
Yhteensä	512 671	523 758	500 322	488 166	-24 505
Suomen osuus henkilöstöstä, %	41,9	40,3	38,4	37,4	-4,5
Osuus, % henkilöstöstä Suomessa	44,9	45,6	43,3	44,3	-0,6
Osuus, % henkilöstöstä ulkomailla	50,7	54,4	54,5	53,4	2,8
30 suurimman liikevaihto (miljoonaa euroa)					
Suomessa	126 328	131 678	104 557	112 897	-13 431
Ulkomailla	113 822	139 475	110 487	119 352	5 530
Yhteensä	240 150	271 152	215 044	232 249	-7 901
Suomen osuus liikevaihdosta, %	52,6	48,6	48,6	48,6	-4,0
Osuus, % liikevaihdosta Suomessa	66,8	68,3	65,7	66,8	0,0
Osuus, % liikevaihdosta ulkomailla	61,2	64,8	67,6	66,5	5,3

Huomautuksia: Muutos -sarakeen luvuissa muutosta on kuvattu samassa mittayksikössä, jossa vuosittaisia lukuja on mitattu. Siten prosenteissa kuvattujen lukujen muutokset ovat ilmaistu %-yksiköissä jne. Taulukossa 30 suurinta yritystä tarkoitetaan niitä vuonna 2007 30 suurinta konsernia, jotka ovat pysyneet toiminnassa koko tarkasteluajanjakson ajan. Siten 30 suurimman yritysjoukko on pysynyt samana koko ajan. Taulukossa kotimaisiin tytäryhtiöihin sisältyvät myös emoyhtiöt.

Havaintoaineistomme konserneilla eli ulkomailla sijaitsevia tytäryhtiöitä omaavilla konserneilla on ollut yhteensä noin 7500 tytäryhtiötä, joista valtaosa (4600-4900) on sijainnut ulkomailla. Konsernien koko tytäryhtiöiden määrällä mitattuna vaihtelee huomattavasti. Pienimmillään konserni koostuu kahdesta yhtiöstä, joista toinen sijaitsee ulkomailla ja toinen kotimaassa. Suurimmissa konserneissa voi olla yli 200 tytäryhtiötä. Ulkomailla konserneilla on ollut keskimäärin 7-8 tytäryhtiötä, kotimaassa 4-5.⁵ Ajanjaksolla 2007-2010 ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden lukumäärä on ollut suurimmillaan hieman yli 200 ja kotimaassa sijaitsevien yhtiöiden lukumäärä noin 100.

Kaiken kaikkiaan konsernit ovat työllistäneet Suomessa ja ulkomailla vuosittain yli miljoona henkilöä. Suomen osuus on ollut alle puolet eli 42 ja 45 prosentin välillä. Suomalaiset monikansalliset yritykset työllistävät nykyään enemmän ulkomailla kuin Suomessa. Kriisin alkaessa vuonna 2007 henkilökunnan lukumäärä ulkomailla oli noin 588 000 ja kotimaassa 476 000. Suomessa asuvat henkilöt tekivät tyypillisesti töitä hieman suuremmissa yrityksissä kuin ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskentelevät henkilöt. Suurimmissa kotimaassa toimivissa yhtiöissä työskenteli lähes 20 000 henkilöä ja pienimmissä yksi henkilö. Suurimmissa ulkomailla toimivissa tytäryhtiöissä oli henkilökuntaa noin 10 000 henkilöä ja pienimmissä yksi henkilö.

Vaikka suomalaisia ulkomailla sijaitsevia tytäryhtiöitä omaavia konserneja on ollut vuosittain noin 600, huomattava osa niistä on ollut suhteellisen pieniä, eli niiden toiminta ei ole muovannut keskimääräisiä lukuja. Sen sijaan suurimmat konsernit ovat niin suuria, että niiden kehitys on näkynyt myös keskimääräisissä luvuissa.

Kolmekymmentä liikevaihdon perusteella suurinta konsernia (eli noin 5 prosenttia kaikista konserneista) työllisti tytäryhtiöissään Suomessa ajanjaksolla 2007-2010 44-45 prosenttia kaikista monikansallisten yritysten työllistämistä henkilöistä. Ulkomailla osuus oli vieläkin suurempi eli 51-55 prosenttia. Siten suurten konsernien merkitys työllistäjänä on ollut huomattava. Suurissa konserneissa Suomen osuus henkilöstöstä vaihteli 37 ja 42 prosentin välillä, eli Suomen osuus on ollut keskimääräistä osuutta (42-45 prosenttia) alhaisempi.

Liikevaihdon luojina kolmenkymmenen suurimman konsernin merkitys on ollut vielä suurempi: Suomessa ne tuottivat ajanjaksolla 2007-2010 66-68 prosenttia

---

⁵ Kotimaan lukuihin sisältyvät tytäryhtiöiden lisäksi myös emoyhtiöt (ks. taulukon 4 huomautus).

koko monikansallisten suomalaisyritysten tuottamasta liikevaihdosta ja ulkomailla 61-68 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Luvut kuvastavat osaltaan sitä, että suurissa yrityksissä työn tuottavuus on yleensä korkeampi kuin pienissä yrityksissä. Suomen osuus liikevaihdosta vaihteli suurissa konserneissa 49 ja 53 prosentin välillä. Siten liikevaihdolla mitattuna Suomen osuus on suuryrityksissä ollut suurempi kuin henkilöstöllä mitattuna.

Peruspiirteitä konsernien sopeutumisesta talouskriisiin

Kuvasimme näytteemme avulla kolmentoista keskeisen suomalaiskonsernin sopeutumista talouskriisiin. Taulukosta 4 nähdään, mitä suurimmassa osassa konserneja tuolloin keskimäärin tapahtui. Konsernien lukumäärä vaihtelee, mikä voi kuvastaa esimerkiksi yhtiöiden kuolemia, perustamisia tai yrityskauppoja ja muita yritysjärjestelyjä.⁶

Konsernien lukumäärä on kuitenkin pysynyt suunnilleen ennallaan. Tytäryhtiöiden lukumäärä on vaihdellut selvästi sekä Suomessa että ulkomailla. Se on laskenut sekä kotimaassa että ulkomailla, mutta Suomessa lukumäärän lasku on kuitenkin ollut suurempi. Tytäryhtiöiden lukumäärän muutoksilla kuvattuna kriisi kuvastui selvemmin Suomessa kuin ulkomailla.

Konsernien yhteen laskettu henkilöstön lukumäärä supistui ajanjaksolla 2007-2010 noin 82 000 henkilöllä. Henkilökunnan määrä väheni sekä Suomessa että ulkomailla mutta kotimaassa selvästi enemmän: Suomessa henkilökunnan lukumäärä pieneni noin 66 000 henkilöllä, ulkomailla jäätiin noin 16 000 henkilöön. Vuonna 2010 ulkomaisen henkilöstön lukumäärä kääntyi uudelleen nousuun; Suomessa henkilöstön väheneminen jatkui. Kotimaisissa tytäryhtiöissä työskentelevän henkilöstön osuus konsernien koko henkilöstöstä laskikin ajanjaksolla 2007-2010 noin 45 prosentista 42 prosenttiin eli noin 3 %-yksikköä. Kotimaassa sijaitsevien tytäryhtiöiden liikevaihdon osuus tytäryhtiöiden yhteenlasketusta liikevaihdosta supistui noin 2 %-yksikköä.

Siten näytteemme kuvastama kriisin painottuminen Suomeen tulee esille myös laajempaa aineistoa tarkasteltaessa. Tämä näkyy eri tavoin, esimerkiksi konsernien

---

⁶ Koska tiedot perustuvat kyselyihin, niistä johtuvat puutteellisuudet voivat olla yksi virheiden lähde.

tavoissa sopeuttaa henkilökuntaansa (taulukko 5). Konserneja, joissa henkilökunnan määrä aleni ajanjaksolla 2007-2010 Suomessa oli enemmän (276) kuin konserneja, joiden henkilökunnan määrä laski ulkomailla (190). Eniten (143) oli sellaisia konserneja, joiden henkilökunta väheni sekä Suomessa että ulkomailla, mutta myös sellaisia konserneja, joissa henkilökunta laski Suomessa mutta nousi ulkomailla, oli kuitenkin aika paljon (133). Sellaisia konserneja, joissa henkilökunnan lukumäärä nousi Suomessa mutta laski ulkomailla oli kaikkein vähiten (47). Taulukon perusteella konsernien

Taulukko 5. Konsernien tapoja sopeuttaa henkilökuntaansa: 2007-2010.

	Konserneja, joissa henkilökunnan määrä		Yhteensä
	ulkomailla laski	ulkomailla nousi	
Suomessa laski	143	133	276
Suomessa nousi	47	71	118
Yhteensä	190	204	394

Huomautus: Laskelmassa ovat mukana vain ne konsernit, jotka ovat harjoittaneet liiketoimintaa koko ajanjakson 2007-2010 ajan. Osa vuonna 2007 olemassa olleista konserneista ei ollut enää vuonna 2010 toiminnassa - tai ei ainakaan suomalaisomistuksessa. Kaiken kaikkiaan 394 konsernia säilyi hengissä - tai suomalaisina - koko tarkasteluajanjakson ajan.

25 000 henkilöllä (taulukko 4). Huomionarvoista on se, että supistuminen painottui kokonaan Suomeen. Suomessa sijaitsevilla tytäryhtiöissä henkilöstö supistui noin 32 000 henkilöllä (eli noin 15 prosenttia), mutta ulkomailla se kasvoi 8 000 henkilöllä.

Siten huomattava osa (lähes puolet) Suomessa tapahtuneesta noin 66 000 henkilön supistumisesta johtui henkilöstön vähentymisestä suurten konsernien tytäryhtiöissä. Suurissa konserneissa Suomen osuus niiden koko henkilöstöstä laskikin keskimääräistä enemmän - lähes 5 %-yksikköä. Vuonna 2010 osuus oli noin 37 prosenttia. On huomionarvoista, että näytteemme teollisuuskonserneissa Suomen osuus putosi ajanjaksolla 2007-2010 30 prosentista 25 prosenttiin ja palvelukonserneissa (ml. rakentaminen) 52 prosentista 46 prosenttiin. Niistä valtaosa on kuulunut joka vuosi 30 suurimman konsernin joukkoon.

liiketoiminnan painopisteen suunta oli ajanjaksolla 2007-2010 Suomesta ulkomaille.

Suurten konsernien merkitys kuvastuu myös talouskriisiin sopeutumisessa. Kolmessakymmenessä suurimmassa konsernissa henkilöstön lukumäärä supistui ajanjaksolla 2007-2010 noin

Kriisiin sopeutumisen erityispiirteitä: konsernien ja tytäryhtiöiden vaihtuvuuden merkitys

Vaikka konsernien lukumäärä on pysynyt suunnilleen ennallaan, se pitää sisällään huomattavaa vaihtuvuutta (taulukko 6). Noin 650 konsernista noin 400 jatkoi toimintaansa koko tarkasteluajanjakson ajan. Lopettaminen on voinut merkitä aitoa toiminnan päättämistä, mutta se on voinut myös tarkoittaa konsernin poistumista yritysjärjestelyjen seurauksena - tai mittausvirhettä.

Henkilökunnan lukumäärän supistumisesta 82 000 henkilöllä huomattava osa, noin 50 000, toteutui jatkaneissa konserneissa. Myös vaihtuvuuden, konsernien ”lopettamisten” ja ”syntymisten”, kokonaisvaikutus oli negatiivinen: vaihtuvuuteen liittyi noin 32 000 henkilön vähentyminen. Taulukon lukujen perusteella lopettaneet konsernit ovat olleet jatkaneita selvästi pienempiä. Vuonna 2007 toiminnassa olleiden mutta jonain vuonna ajanjaksolla 2008-2010 poistuneiden 253 konsernin keskimääräi-

Taulukko 6. Konsernien vaihtuvuuden vaikutukset henkilökunnan lukumäärän kehitykseen 2007-2010.

	Konsernien lukumäärä				
	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10
Lopettaneet	253	14	10		-253
Jatkaneet	394	394	394	394	0
Uudet		155	235	243	243
Yhteensä	647	563	639	637	-10

	Henkilökunnan lukumäärä				
	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10
Lopettaneet	125 627	6 935	2 378		-125 627
Jatkaneet	940 316	947 838	902 298	890 148	-50 168
Uudet		83 375	104 462	93 638	93 638
Yhteensä	1 065 943	1 038 148	1 009 138	983 786	-82 157

Huomautuksia: Taulukossa jatkavia ovat konsernit, jotka ovat olleet toiminnassa koko ajanjakson 2007-2010 ajan. Lopettaneet -rivillä luku 253 kuvaa vuonna 2007 toiminnassa olleiden mutta jonain vuonna ajanjaksolla 2008-2010 toimintansa lopettaneiden tai yritysjärjestelyjen (kauppa, fuusio) takia joukosta poistuneiden konsernien lukumäärää. Luku 14 kuvaa vuonna 2008 toiminnassa olleiden mutta vuonna 2009 tai vuonna 2010 poistuneiden yritysten lukumäärää. Siten vuonna 2008 poistui $253 - 14 = 239$ yritystä jne. Uudet -rivillä luku 155 kuvaa kuinka paljon uusia konserneja syntyi vuonna 2008. Luku 243 kuvaa kuinka paljon uusia konserneja syntyi yhteensä ajanjaksolla 2007-2010. Tytäryhtiöiden lukumäärän kokonaisuutos saadaan erotuksena $243 - 253 = -10$.

Henkilökunnan määrän kehitystä kuvaavassa osataulukossa luku 125 627 kuvaa, kuinka paljon 253 toiminnassa vuonna 2007 olleissa mutta jonain vuonna ajanjaksolla 2008-2010 poistuneissa konserneissa oli henkilökuntaa. Luku 93 638 kuvaa kuinka paljon ajanjakson 2008-2010 aikana syntyneissä uusissa konserneissa oli henkilökuntaa vuonna 2010. Siten tytäryhtiöiden vaihtuvuuden vaikutus henkilökunnan kokonaisuuteen saadaan erotuksena $93 638 - 125 627 = -31 989$. Jatkaneet -rivi henkilökunnan lukumäärän kehitystä kuvaavalla rivillä kuvaa, kuinka henkilöstön lukumäärä on muuttunut koko ajanjakson 2007-2010 toiminnassa olleissa konserneissa.

nen henkilöstömäärä oli 492, kun 394 jatkaneen konsernin henkilöstömäärä vaihteli ajanjaksolla 2007-2010 2250:n ja 2400:n välillä. Siten konsernien syntyymiä ja kuolemia kuvastavia lukuja hallitsivat suhteellisen pienet konsernit.

Tytäryhtiöiden vaihtuvuuden tarkastelu antaa yhden lisäulottuvuuden Suomessa ja ulkomailla tapahtuneiden henkilökuntamuutosten vertaamisessa. Suomessa toteutuneet henkilöstövähennykset painottuivat ulkomaita enemmän tytäryhtiöiden sisällä tapahtuneisiin henkilöstövähennyksiin.

Tämä nähdään taulukosta 7, jossa henkilökunnan määrän muutokset Suomessa ja ulkomailla on jaettu koko tarkasteluajanjakson ajan toiminnassa olleissa tytäryhtiöissä

Taulukko 7. Tytäryhtiöiden vaihtuvuuden vaikutukset henkilökuntamääriin Suomessa ja ulkomailla 2007-2010.

	Kotimaiset tytäryhtiöt Yritysten lukumäärä					Ulkomaiset tytäryhtiöt Yritysten lukumäärä				
	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10
Lopettaneet	1 392	166	79		-1 392	2 221	346	358		-2 221
Jatkaneet	1 387	1 387	1 387	1 387	0	2 516	2 516	2 516	2 516	0
Uudet		1 141	1 342	1 281	1 281		1 776	1 998	2 208	2 208
Yhteensä	2 779	2 694	2 808	2 668	-111	4 737	4 638	4 872	4 724	-13

	Kotimaiset tytäryhtiöt Henkilökunnan lukumäärä					Ulkomaiset tytäryhtiöt Henkilökunnan lukumäärä				
	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10
Lopettaneet	117 899	6703	2410		-117 899	197 605	20 045	17 557		-197 605
Jatkaneet	360 290	355 293	334 790	327 866	-32 424	390 149	400 889	398 415	407 730	17 581
Uudet		101 455	106 450	83 929	83 929		153 763	149 516	164 259	164 259
Yhteensä	478 189	463 451	443 650	411 795	-66 394	587 754	574 697	565 488	571 989	-15 765

	30 suurimman konsernin tytäryhtiöt									
	Kotimaiset tytäryhtiöt Henkilökunnan lukumäärä					Ulkomaiset tytäryhtiöt Henkilökunnan lukumäärä				
	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10	2007	2008	2009	2010	Muutos 2007-10
Lopettaneet	20 788	92	174		-20 788	75 277	8 155	3 283		-75 277
Jatkaneet	194 090	192 532	177 313	176 351	-17 739	222 516	230 138	235 007	237 790	15 274
Uudet		18 526	14 575	6 147	6 147		73 315	69 970	67 878	67 878
Yhteensä	214 878	211 150	192 062	182 498	-32 380	297 793	312 608	308 260	305 668	7 875

Huomaus: Luvut tulkitaan kuten taulukon 6 luvut.

tapahtuneisiin muutoksiin ja tytäryhtiöiden vaihtuvuudesta johtuviin muutoksiin.⁷ Henkilökunnan sopeuttamisessa ero kotimaisten ja ulkomaisten tytäryhtiöiden välillä on selvä: jatkaneissa Suomessa sijainneissa tytäryhtiöissä henkilökunta supistui oleellisesti, noin 32 000 henkilöllä; ulkomailla ne lisäsivät henkilökuntaa noin 18 000 henkilöllä. Tytäryhtiöiden vaihtuvuuden nettovaikutus henkilökunnan lukumäärään oli kotimaassa ja ulkomailla suunnilleen yhtä suuri eli vähennystä 33 000-34 000 henkilöä. Vuonna 2007 toiminnassa olleista tytäryhtiöistä lähes puolet poistui suomalaisten monikansallisten yritysten joukosta joko lopettamisten tai myyntien seurauksena (tai mittausvirheen takia). Ulkomaisten yritysten joukossa poistuma oli jonkin verran vähäisempi.

Taulukosta 7 nähdään vielä, että suurimpien konsernien tytäryhtiöt ovat muovanneet yllä olevia lukuja. 30 suurimman konsernin jatkaneissa kotimaassa sijaitsevilla tytäryhtiöissä henkilökunta supistui lähes 18 000 henkilöllä. Siten yli puolet Suomessa jatkaneissa tytäryhtiöissä tapahtuneesta henkilöstövähennyksestä toteutui suurten konsernien tytäryhtiöissä. Lisäksi valtaosa, yli 15 000, ulkomailla toteutuneesta noin 18 000 henkilön suuruudesta henkilöstölisäyksestä toteutui suurten konsernien ulkomaisissa tytäryhtiöissä.

Suomalaiskonserneissa työskentelevän henkilöstön jakaantuminen Suomen ja ulkomaiden välille: syventäviä tarkasteluja

Vaikka 82 000 henkilön vähentymiseen liittynyt Suomessa työskentelevän henkilöstön osuuden lasku on selvä, muutoksen voimakkuutta kannattaa tarkastella vielä yksityiskohtaisemmin. Suomalaiskonserneissa työskentelevän henkilöstön jakaantumista kotimaan ja ulkomaiden välillä voidaan kuvata frekvenssijakaumien avulla. Osassa konserneja Suomessa työskentelevän henkilöstön määrä suhteessa koko henkilöstön määrään voi olla pieni, osassa se puolestaan voi olla suuri. Aiempien tarkastelujen perusteella osuus on suurissa konserneissa keskimääräistä pienempi.

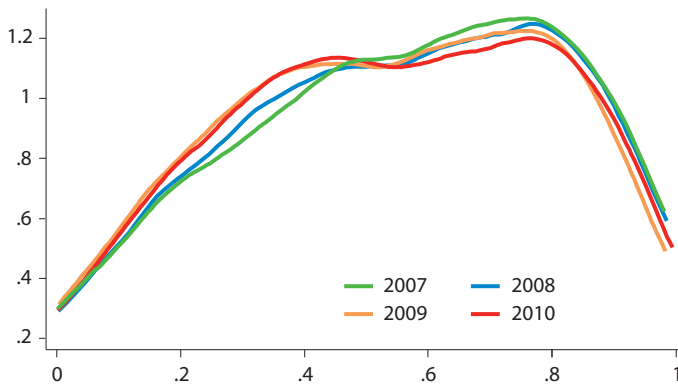
⁷ Aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä on Tilastokeskuksen yritysrekisterissä ollut ajanjaksolla 2008-2010 vuosittain keskimäärin 9 prosenttia yrityskannasta. Taulukossa 7 vaihtuvuus on siihen verrattuna kaksinkertainen. Tämä johtuu yritysjärjestelyjen vaikutuksesta yritysjoukossa lopettaneiden ja uusien lukumääriin.

Jos muutokset henkilöstöosuksissa ovat erittäin suuret, se voi johtaa frekvenssi-jakaumien muuttumiseen. Siksi muutosten voimakkuutta voidaan analysoida tarkastelemalla jakaumien pysyvyyttä eri ajanjaksoina. Jos Suomessa työskentelevän henkilöstön määrä suhteessa koko henkilöstöön on muuttunut huomattavasti huomattavan suuressa osassa konserneja, muutos näkyy jakauman muutoksena.

Ei kuitenkaan ole etukäteen selvää, kuinka suuria muutosten eri konserneissa tulisi olla, jotta ne näkyisivät jakaumien muutoksina. Tätä voidaan tutkia tilastollisen analyysin avulla. Seuraavassa tarkastelemme, ovatko edellä kuvatut muutokset olleet niin suuria, että henkilöstöosuksia kuvaavat frekvenssijakaumat ovat muuttuneet ajanjaksolla 2007-2010. Muutoksia voidaan analysoida muodostamalla jakaumat erikseen vuosille 2007, 2008, 2009 sekä 2010 ja testaamalla tilastollisin testein ovatko jakaumat pysyneet muuttumattomina.

Kuviosta 3 nähdään, että jokaisena vuonna on ollut eniten konserneja, joissa kotimaassa työskentelevän henkilöstön osuus on ollut 0.8:n eli 80 prosentin tuntumassa. Jakaumissa korostuvat pienet konsernit, joilla kotimaan osuus on suuri.⁸ Kuviosta nähdään, etteivät jakaumat ole pysyneet muuttumattomina. Vuoden 2007 jakaumaan verrattuna pienempien osuuksien suhteellinen merkitys näyttää kasvaneen. Tämä on

Kuvio 3. Kotimaan osuutta kuvaavat henkilöstöosuusjakaumat vuosina 2007, 2008, 2009 ja 2010.

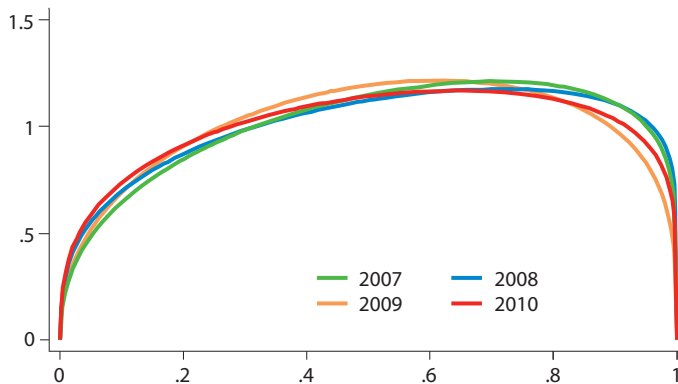
Huomautus: Jakaumia muodostettaessa on havaintoaineistosta poistettu ne pienet konsernit, joilla ulkomailla työskenteleviä on alle 20. Kunkin vuoden osalta jakaumat on estimoitu ei-parametrisesti noin 400 havainnon avulla.

⁸ Jos jakaumat olisi muodostettu antamalla suurille konserneille suurempi paino, jakaumien huippukohta olisi ollut alle 0.4:n kohdalla.

sopuoinnussa sen kanssa, että Suomessa työskentelevän henkilöstön määrän osuus konsernien koko henkilöstöstä on vähentynyt.

Vaikka jakaumissa näkyy siirtymä vasemmalle, se ei kuitenkaan välttämättä ole niin suuri, että muutos olisi tilastollisesti merkitsevä. Tätä voidaan analysoida tilastollisten testien avulla. Yksi tapa on olettaa kotimaan osuutta kuvaavan satunnaismuuttujan noudattavan tiettyä jakaumaa, jonka muodon määrittävät parametrit voidaan estimoida kunkin vuoden osalta. Tilastollisten testien avulla voidaan tarkastella ovatko parametrit pysyneet muuttumattomina. Jos oletetaan kotimaan osuutta kuvaavan muuttujan noudattavan ns. standardia beta-jakaumaa, saadaan kuvion 4 esittämä jakaumaparvi.⁹

Kuvio 4. Kotimaan osuutta kuvaavat henkilöstöosuusjakaumat vuosina 2007, 2008, 2009 ja 2010: betajakaumia.

Huomautus: Jakaumia muodostettaessa on havaintoaineistosta poistettu ne pienet konsernit, joilla ulkomailla työskenteleviä on alle 20. Kunkin vuoden osalta jakaumat on estimoitu noin 400 havainnon avulla.

Kuvion 4 jakaumaparvesta voidaan erottaa sama kehityspiirre kuin kuvion 3 jakaumaparvestakin eli siirtymä vasemmalle. Siirtymä on kuitenkin esillä vähemmän korostuneena. Tilastollisten testien avulla voidaan testata, ovatko jakaumat muuttuneet ajanjaksolla 2007-2010.¹⁰

Testien mukaan muutokset ovat niin vähäisiä, etteivät ne ole tilastollisesti merkitseviä. Tämä johtopäätös ei muutu, vaikka testauksissa suuremmille konserneille

⁹ Beta-jakaumasta on kerrottu enemmän liitteessä A.

¹⁰ Testaustapaa ja testien tuloksia on esitelty liitteessä A.

annettaisiin niiden koko henkilökunnan määrän mukainen paino.¹¹ Tulokset saattavat kuvata näiden testien konservatiivisuutta. Toisaalta ne saattavat kuvata sitä, että muutokset - vaikka ne olivatkin selviä - eivät kuitenkaan olleet niin suuria, että ne olisivat muuttaneet kaikkien huomionarvoisten suomalaiskonsernien henkilöstöresurssien jakaantumista kuvaavaa jakaumaa. Kannattaa muistaa, että jakaumat kuvaavat kehitystä varsin lyhyellä aikavälillä, jonka kuluessa voimakkaita muutoksia tapahtuu harvoin. Testitulokset antavat syyn olla varovainen luonnehdittaessa ajanjaksolla 2007-2010 tapahtuneen Suomen osuuden laskun voimakkuutta.

Konsernien sopeutuminen talouskriisiin: eräitä johtopäätöksiä

Suomalaisissa monikansallisissa konserneissa ajanjaksolla 2007-2010 tapahtunutta 82 000 henkilön vähennystä voi pitää huomionarvoisen suurena. Supistumisen suuruutta korostaa oleellisesti se, että valtaosa eli 66 000 toteutui Suomessa. Kolmelle vuodelle ajoittunutta, keskimäärin noin 5 prosentin suuruista vuotuista pudotusta ei voi vähätellä. Sen seurauksena konsernien kotimaisissa tytäryhtiöissä työskentelevien henkilöiden lukumäärän osuus konsernien koko henkilöstöstä laski 3 %-yksikköä eli 45 prosentista 42 prosenttiin. Oleellista on myös se, että 66 000 henkilön pudotuksesta huomattava osa (lähes puolet) toteutui 30 suurimmassa konsernissa. Sen seurauksena kotimaassa työskentelevien osuus koko henkilöstöstä laski suurissa konserneissa 42 prosentista noin 37 prosenttiin eli 5 %-yksikköä.

Huomionarvoista on myös se, että 66 000 henkilön pudotuksesta noin 32 000 toteutui jatkavissa tytäryhtiöissä. Tämänkaltainen henkilökunnan vähentäminen näkyy helpommin Suomen keskimääräisissä työllisyyslukuissa kuin tytäryhtiön poistuminen havaintojoukosta. Voihan se johtua yrityskaupasta, mikä ei ainakaan heti näy välttämättä mitenkään koko kansantalouden työllisyydessä.

Sopeutumisen painottuminen Suomeen kuvastui myös siten, että tytäryhtiöiden lukumäärän väheni Suomessa ulkomaita enemmän. Henkilöstövähennykset keskittyivät kuitenkin jatkaviin tytäryhtiöihin. Sen takia henkilökunnan supistuminen monikansallisissa yrityksissä muovasi myös Suomen keskimääräisiä työllisyyslukuja.

---

¹¹ Samaan johtopäätökseen päädytään käytettäessä joitakin ei-parametrisia testejä.

Vaikka Suomessa työskentelevien osuus konsernien koko henkilöstöstä laski ajanjaksolla 2007-2010, lasku ei ollut niin suuri, että se olisi johtanut kotimaan osuutta kuvaavien henkilöstöosuusjakaumien muuttumiseen tilastollisesti merkitsevästi. Kannattaa muistaa, että neljän vuoden pituinen tarkasteluajanjakso on suhteellisen lyhyt. Ajanjaksolla 2000-2010 kotimaassa työskentelevien osuus laski näytteemme konserneissa rajusti. Jakaumien muutosten analysoimiseen ajanjakso 2007-2010 onkin tämän tutkimuksen perusteella ehkä liiankin lyhyt.

Pelkästään edellä esitettyjen tarkastelujen perusteella ei voida esittää yksiselitteistä tulkintaa siitä, miksi sopeutuminen painottui Suomeen. Suomeen painottuminen voi kuvastaa pelkästään sitä, että talouskriisi johti Suomessa keskimääräistä voimakkaampaan viennin ja tuotannon laskuun. Painottuminen voi kuitenkin kuvastaa myös sitä, että monikansalliset suomalaiskonsernit jatkoivat ulkomaille siirtymistä korostavaa kansainvälistymisstrategiansa toteuttamista myös kriisivuosina, eikä kehitys kuvastanut ensisijaisesti maa- tai maanosakohtaisia eroja kriisin syvyydessä.

Jotta voisimme luonnehtia Suomeen painottumisen syitä yksityiskohtaisemmin, analysoimme seuraavaksi lähemmin suomalaiskonsernien sopeutumista talouskriisiin eri maissa, maanosissa ja toimialoilla.

4. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin eri maissa, maanosissa ja toimialoilla

Kehitys eri maissa ja maanosissa

Vaikka kansainvälinen talouskriisi näkyi suomalaisten monikansallisten yritysten kehityksessä kaikkialla maailmassa, sopeutuminen kriisiin oli eri maissa ja maanosissa erilaista. Erot kuvastavat sekä maittaisia eroja kriisin vakavuudessa että eroja liiketoiminnan painopisteen kehityksessä.

Kuten jo edellisessä luvussa nähtiin, henkilökunnan määrä ulkomaisissa tytäryhtiöissä supistui ajanjaksolla 2007-2010 lähes 16 000 henkilöllä (taulukko 8). Kriisivuosina 2007-2009 henkilöstö väheni noin 22 000 henkilöllä, mutta kansainvälisen talouden

Taulukko 8. Suomalaiskonsernien tytäryhtiöt maittain ja maanosittain vuosina 2007 ja 2010.

	Henkilökunnan lukumäärä				Tytäryhtiöiden lukumäärä			
	2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %	2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos, 2007-10, %
Vanhut EU-maat (EU-15 pl. Suomi)	211 346	191 921	-19 425	-9,2	1 729	1 647	-82	-4,7
Uudet EU-maat (EU-27 pl. EU-15)	116 890	101 479	-15 411	-13,2	1 115	1 141	26	2,3
EU:n ulkopuolinen Eurooppa	72 195	81 523	9 328	12,9	670	768	98	14,6
Ruotsi	77 642	72 247	-5 395	-6,9	567	582	15	2,6
Saksa	48 551	42 136	-6 415	-13,2	282	233	-49	-17,4
Puola	26 543	28 837	2 294	8,6	146	144	-2	-1,4
Britannia	17 735	16 956	-779	-4,4	177	162	-15	-8,5
Viro	35 613	26 957	-8 656	-24,3	441	427	-14	-3,2
Venäjä	38 306	50 416	12 110	31,6	364	419	55	15,1
Pohjois-Amerikka	45 084	35 567	-9 517	-21,1	265	255	-10	-3,8
Yhdysvallat	35 811	29 632	-6 179	-17,3	213	197	-16	-7,5
Aasia ja Oseania	108 243	127 520	19 277	17,8	520	597	77	14,8
Kiina	57 165	62 455	5 290	9,3	162	194	32	19,8
Intia	22 008	37 373	15 365	69,8	38	50	12	31,6
Keski- ja Etelä-Amerikka	29 251	29 155	-96	-0,3	153	155	2	1,3
Brasilia	15 682	19 869	4 187	26,7	50	49	-1	-2,0
Muut (Afrikka)	4 745	4 824	79	1,7	46	55	9	19,6
Yhteensä	587 754	571 989	-15 765	-2,7	4 498	4 618	120	2,7
Suomi	478 189	411 795	-66 394	-13,9	2 779	2 668	-111	-4,0

käännettyä vuonna 2010 nousuun henkilöstön määrä lisääntyi noin 6000 henkilöllä (taulukko 4).

Alueittaiset erot kriisiin sopeutumisessa olivat erittäin suuret. Tytäryhtiöiden henkilökunnan lukumäärä väheni ajanjaksolla 2007-2010 selvästi niiden perinteisillä sijaintialueilla eli vanhoissa EU-maissa sekä Pohjois-Amerikassa. Tämä ei ole yllättävää, koska kriisi on ollut näillä alueilla keskimääräistä vakavampi. Laskukausi ajoittui erityisesti vuosiin 2007-2009. Henkilökunnan määrä supistui voimakkaasti myös uusissa EU-maissa. Tätäkään ei voida pitää yllätyksenä, koska ennen kriisiä näissä maissa koettiin velkavetoinen nousukausi, mikä kärjisti laskua. Toisin kuin esimerkiksi vanhoissa EU-maissa supistuminen painottui kuitenkin vuoteen 2010. Tytäryhtiöiden henkilökunta supistui vanhoissa ja uusissa EU-maissa sekä Pohjois-Amerikassa yhteensä lähes 45 000 henkilöllä.

Kriisin globaalista luonteesta huolimatta tytäryhtiöiden henkilökunnan lukumäärä kasvoi selvästi kahdella alueella: EU:n ulkopuolisessa Euroopassa ja Aasiassa. Näillä alueilla tytäryhtiöiden henkilökunnan määrä lisääntyi ajanjaksolla 2007-2010 lähes 30 000 henkilöllä.

Jos sopeutumisen voimakkuutta kuvataan henkilökunnan suhteellisella muutoksella, alueitten järjestys muodostuu seuraavaksi: 1) Pohjois-Amerikka (-21,1 prosenttia), 2) uudet EU-maat (-13,2 prosenttia), 3) vanhat EU-maat (-9,2 prosenttia), 4) Keski- ja Etelä-Amerikka (-0,3 prosenttia), 5) Afrikka (+1,7 prosenttia) 6) EU:n ulkopuolinen Eurooppa (+12,9 prosenttia) ja 7) Aasia ja Oseania (+17,8 prosenttia).

Näissä luvuissa heijastuvat henkilöstömuutokset 30 suurimmassa konsernissa (taulukko 9). Esimerkki vanhoissa EU-maissa toteutuneesta lähes 20 000 henkilön pudotuksesta hieman yli puolet johtuu henkilöstön vähenemisestä suurissa konserneissa. Toisaalta Aasian (ja Oseanian) lähes 20 000 tuhannen henkilön kasvusta lähes 80 prosenttia selittyy henkilökunnan määrän kasvulla suurissa konserneissa. Uusissa EU-maissa suurten konsernien merkitys on kuitenkin ollut suhteellisen vähäinen.

Maakohtaiset kehitysluvut antavat vertailuun lisää yksityiskohtia ja vivahteita (taulukko 8). Voimakkainta suhteellinen pudotus oli uudessa EU-maassa Virossa. Vanhoista EU-maista henkilökunta laski huomattavasti Saksassa ja Ruotsissa. Perinteisessä tytäryhtiöiden sijaintimaassa Yhdysvalloissa pudotus oli vielä rajumpi kuin näissä maissa.

Taulukko 9. 30 suurimman monikansallisen suomalaiskonsernin henkilöstön ja tytäryhtiöiden lukumäärän kehitys eri maaryhmissä 2007-2010.

	Henkilökunnan lukumäärä				Tytäryhtiöiden lukumäärä			
	2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %	2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Vanhat EU-maat (EU-15 pl. Suomi)	111 105	101 352	-9 753	-8,8	585	504	-81	-13,8
Uudet EU-maat (EU-27 pl. EU-15)	44 808	40 456	-4 352	-9,7	295	303	8	2,7
EU:n ulkopuolinen Eurooppa	37 378	45 041	7 663	20,5	199	239	40	20,1
Pohjois-Amerikka	22 174	19 756	-2 418	-10,9	68	71	3	4,4
Aasia ja Oseania	60 453	75 093	14 640	24,2	214	229	15	7,0
Keski- ja Etelä-Amerikka	17 972	20 364	2 392	13,3	82	88	6	7,3
Muut (Afrikka)	3 903	3 606	-297	-7,6	31	38	7	22,6
Yhteensä	297 793	305 668	7 875	2,6	1 474	1 472	-2	-0,1

Huomautus: 30 suurinta konsernia on määritelty samoin kuin taulukossa 4.

Globaalista kriisistä huolimatta liiketoiminnan laajentuminen jatkui varsin riipeästi Aasiassa. Siellä henkilökunnan määrä kasvoi erittäin voimakkaasti Intiassa (noin 15 000 henkilöllä eli noin 70 prosenttia). Myös Kiinassa henkilöstön lukumäärä kasvoi ajanjaksolla 2007-2010, mutta se johtui henkilökunnan määrän voimakkaasta lisääntymisestä elpymisvuonna 2010. Vuodelle 2010 ajoittuneesta ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden 6000 henkilön noususta huomattava osa selittyikin henkilöstön lukumäärän voimakkaalla nousulla Kiinassa. Kriisivuosina henkilöstö supistui Kiinassa selvästi. Tämä kuvastaa muun muassa sitä, että yhtiöt toimivat toimialoilla, jotka ovat alttiita kansainvälisten suhdanteiden vaihteluille. Intiassa liiketoiminnan laajentuminen jatkui vahvana koko kriisin ajan. Tytäryhtiöiden lukumäärä kasvu molemmissa maissa osoittaa, ettei globaali kriisi pysäyttänyt suomalaisyritysten kansainvälistymiskehitystä Aasiassa.

Kriisi ei pysäyttänyt liiketoiminnan laajentumista myöskään Venäjällä, joka on suomalaiskonsernien kannalta tärkein EU:n ulkopuolinen eurooppalainen maa. Venäjän kehityksen tekee muista poikkeavaksi se, että siellä tytäryhtiöiden henkilöstön määrä kasvoi vuosina 2007-2009 mutta laski vuonna 2010. Kehitystä selittää se, että liiketoiminta laajentui toimialoilla, joihin kansainvälisen talouden taantuma ei vaikuttanut välittömästi.

Aasian ohella myös Latinalaisesta Amerikasta löytyi maita, joissa suomalaiskonsernien kasvu jatkui. Se painottui Brasiliaan. Vuonna 2010 Brasiliassa toimivien tytäryhtiöiden henkilökunnan lukumäärä oli jo suurempi kuin Britanniassa sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunnan lukumäärä. Brasiliassa toimivat yritykset ovat selvästi Britanniassa toimivia tytäryhtiöitä suurempia.

Tytäryhtiöiden kokoon liittyy myös liiketoiminnan laajentumisen yksi erityispiirre: se ei perustunut tytäryhtiöiden lukumäärän kasvattamiseen vaan henkilöstön lisäämiseen olemassa olevissa tytäryhtiöissä. Tässä suhteessa kasvu on ollut toisenlaista kuin esimerkiksi Intiassa, Kiinassa tai Venäjällä.

Siten Intia, Venäjä, Kiina ja Brasilia - eli ns. BRIC-maat - erottuvat maina, joissa liiketoiminta laajeni ajanjakson 2007-2010 aikana kansainvälisestä talouskriisistä huolimatta. Toisaalta näitä maita yhdistävästä kasvusta huolimatta laajentumista-voissa on ollut eroja. Sopeutumiserojen vertailussa voidaan myös mennä taulukon 8 mahdollistamaa vertailuasetelmaa syvemmälle.

Kehitys eri maissa ja maanosissa: vertailua sopeutumiseen Suomessa

Taulukon 8 avulla alueet saatettiin panna henkilöstön lukumäärän muutoksia käyttämällä sopeutumisen voimakkuutta kuvaavaan järjestykseen. Suomessa sijaitsevilla tytäryhtiöissä henkilöstön lukumäärä supistui ajanjaksolla 2007-2010 66 000 henkilöllä eli 13,9 prosenttia (taulukko 8). Alueellisessa vertailussa Suomi olisi sijoittunut toiseksi Pohjois-Amerikan jälkeen.

Konsernien sopeutumista eri maissa ja alueilla voidaan verrata toisiinsa hyödyntämällä myös tytäryhtiöiden lukumäärän kehitystä. Toisilla alueilla muutokset perustuvat enemmän tytäryhtiöiden lukumäärän muutoksiin, toisilla taas henkilökunnan lukumäärän muutoksiin toimintaansa jatkavissa tytäryhtiöissä. Edellisen jakson vertailua voi laajentaa analysoimalla tarkemmin näiden kahden sopeutumismekanismin merkitystä eri alueilla, myös Suomessa.

Jos rajoitutaan tarkastelemaan henkilökunnan määrän muutoksia esimerkiksi vähintään kahtena perättäisenä vuotena toiminnassa olevissa tytäryhtiöissä, edellä esitetty alueita koskeva järjestys muuttuu. Samalla Suomenkin paikka järjestyksessä

täsmennyä. Tämä nähdään hyödyntämällä tuloksia yksinkertaisesta ekonometrisestä analyysistä, joka on esitetty liitteessä B (jakso B1).

Rajoitettaessa tarkastelut koskemaan vähintään kaksi perättäistä vuotta toiminnassa olleita eli jatkaviksi¹² luonnehdittavia tytäryhtiöitä, tulokseksi saadaan, että henkilökunnan lukumäärä kasvoi voimakkaimmin Keski- ja Etelä-Amerikassa eikä Aasiassa. Jo edellä nähtiin, että Brasiliassa tytäryhtiöiden lukumäärä ei juurikaan muuttunut, eikä se muuttunut koko Keski- ja Etelä-Amerikassakaan. Aasiassa laajentuminen tapahtui aivan toisella tavalla eli uusia tytäryhtiöitä perustamalla tai ostamalla: jatkaviin tytäryhtiöihin liittyvä kasvuo Keski- ja Etelä-Amerikan hyväksi oli lähes 3%-yksikköä (yhtälössä B2 estimaattien suuruudet ovat 0.111 ja 0.084), mutta taulukon 8 lukuja käyttämällä vuosikeskiarvoero on kuitenkin noin 6 %-yksikköä Aasian eduksi. Vaikka kasvu Aasiassa perustui Etelä- ja Keski-Amerikassa sijaitseviin tytäryhtiöiden verrattuna enemmän tytäryhtiöiden lukumäärän kasvuun, EU:n ulkopuoliseen Eurooppaan verrattuna kasvu Aasiassa painottui enemmän henkilöstön määrän kasvuun olemassa olevissa tytäryhtiöissä. EU:n ulkopuolisessa Euroopassa henkilöstön kasvu oli jatkavissa yrityksissä lievästi negatiivinen. Siten voimakas kasvu EU:n ulkopuolisessa Euroopassa tulee suoraan uusien tytäryhtiöiden syntymisestä.

Kiinnostava yksityiskohta on se, että jatkavien tytäryhtiöiden osalta ei löydy tilastollisesti merkitsevää eroa Suomen ja vanhojen EU-maiden välillä. Suomessa jatkavissa tytäryhtiöissä henkilöstö supistui vuosittain hieman alle 4 prosenttia eli noin 12 prosenttia kolmessa vuodessa. Suomessa tytäryhtiöiden lukumäärä supistui kolmessa vuodessa noin 4 prosenttia eli hieman yli prosentin vuodessa. Siten henkilöstön supistumisessa korostui jatkavien tytäryhtiöiden rooli. Vanhoissa EU-maissa henkilöstön lukumäärän vuosittainen kasvu/lasku oli noin 1,5 %-yksikköä suurempi, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. Siellä tytäryhtiöiden lukumäärä supistui hieman Suomea vauhdikkaammin eli noin 5 prosenttia.

Myöskään uusissa EU-maissa henkilöstön muutos jatkavissa tytäryhtiöissä ei eroa Suomesta tilastollisesti merkitsevästi. Koska toteutunut supistuminen on Suomea pienempi, uusissa EU-maissa ei tytäryhtiöiden lukumäärä ole supistunut suhteellisesti yhtä paljon kuin Suomessa. Tytäryhtiöiden lukumäärä onkin kasvanut.

---

¹² Näin määriteltynä jatkava tytäryhtiö tarkoittaa eri asiaa kuin esimerkiksi taulukossa 6.

Tytäryhtiöiden lukumäärä supistui yleensä perinteisillä alueilla, myös Pohjois-Amerikassa. Supistumisvauhti on suunnilleen sama kuin Suomessa, -3,8 prosenttia kolmessa vuodessa. Jatkavissa tytäryhtiöissä supistuminen on kuitenkin ollut siellä voimakkaampaa. Vaikuttaakin siltä, ettei eroja perinteisten alueiden ja Suomen välillä synny tytäryhtiöiden lukumäärän vaan tytäryhtiöissä tapahtuvan sopeutuksen kautta.

Afrikassa kasvu ei poikkea jatkavissa tytäryhtiöissä tilastollisesti merkitsevästi Suomen kasvusta; tytäryhtiöiden lukumäärä on kasvanut suhteellisesti varsin ripeästi.

Vaikka taulukon 8 perusteella henkilöstön ja tytäryhtiöiden lukumäärät ovat Suomessa kehittyneet eri tavalla kuin vanhoissa ja uusissa EU-maissa, erot ovat pieniä. Sen sijaan ero muuhun eli EU-alueen ulkopuoliseen Eurooppaan on selvä. Suomea myönteisempi työllisyyskehitys johtuu sekä paremmasta kehityksestä jatkavissa tytäryhtiöissä että uusien tytäryhtiöiden perustamisesta tai hankinnasta. Henkilökuntamäärien kehitysero Suomen ja Aasian välillä johtuu samoista tekijöitä. Sen sijaan Keski- ja Etelä-Amerikassa toimivien jatkavien tytäryhtiöiden hyvä työllisyyskehitys on tärkein syy siihen, että siellä henkilökuntamäärät ovat kehittyneet paremmin kuin kotimaassa. Vielä Suomessakin sijaitsevia jatkavia tytäryhtiöitä huonompi työllisyyskehitys Pohjois-Amerikassa sijaitsevista (jatkavissa) tytäryhtiöissä on syy siihen, että Pohjois-Amerikka sijoittuu maaryhmien välisessä vertailuissa huonoiten.

Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin eri toimialoilla tietyissä maissa

Liiketoiminta-alueet saattavat erota eri maissa selvästi. Maakohtaista analyysia voidaanakin syventää tarkastelemalla, millä toimialoilla konsernien tytäryhtiöissä tapahtuneet henkilökuntamuutokset eri maissa toteutuivat.

Venäjällä eniten henkilökuntaa työskenteli vuonna 2010 tukku- ja vähittäiskaupassa toimivissa tytäryhtiöissä (taulukko 10a). Tällä toimialalla toimivien suomalaiskonsernien henkilökunnan lukumäärän kasvu onkin ollut viime vuosina voimakkaassa kasvussa. Ajanjaksolla 2007-2010 henkilökunnan lukumäärä on kasvanut eniten tällä toimialalla. Kasvu on perustunut sekä uusien tytäryhtiöiden perustamiseen että henkilöstön kasvuun olemassa olevissa tytäryhtiöissä. Suhteellinen kasvu on kuitenkin ollut voimakkainta sähkö-, kaasu- ja vesihuollossa. Muutamassa vuodessa henkilökunnan lukumäärä kasvoi vähän yli sadasta henkilöstä lähes 4500:aan henkilöön. Kehitystä

selittää pitkälti yksi yritys: Fortum. Henkilökunnan lukumäärä on kasvanut selvästi myös elintarviketeollisuudessa sekä informaatio- ja viestintä -toimialalla. Kaikilla näillä toimialoilla henkilöstön määrän kasvun on liittynyt tytäryhtiöiden lukumäärän kasvu. Venäjä kuuluu myös niihin harvoihin Euroopan maihin, joissa suomalaiset metsäteollisuuskonsernit kasvattivat työvoimaansa. Tämä ei kuitenkaan perustunut niinkään uusien tytäryhtiöiden perustamiseen tai ostamiseen vaan henkilökunnan lisäämiseen olemassa olevissa tytäryhtiöissä. Sen sijaan metalliteollisuuskonserneissa henkilökunnan lukumäärä laski selvästi. Metalliteollisuus onkin toimiala, jossa henkilöstö väheni Venäjällä kriisivuosina voimakkaimmin.

Intia on Venäjän vastakohta (taulukko 10b). Siellä metalliteollisuudessa toimivat suomalaiskonsernit ovat laajentuneet kaikkein eniten. Valtaosa suomalaiskonserneissa ajanjaksolla 2007-2010 toteutuneesta noin 15 000 henkilön kasvusta on syntynyt metalliteollisuudessa, ja erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa. Kasvuun liittyi tytäryhtiöiden lukumäärän lisääntyminen. Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa toimivat yhtiöt ovat kuitenkin suuria keskimäärin yli 2000 henkilöä käsittäviä yrityksiä. Muilla toimialoilla toimivien tytäryhtiöiden merkitys on ollut varsin vähäinen. Vaikka kasvu informaatio- ja viestintä -toimialalla on ollut ripeätä, toimialan merkitys elektroniikkateollisuuteen verrattuna on edelleen vähäinen.

Kiina muistuttaa jossain suhteessa Intiaa (taulukko 10c). Sielläkin metalliteollisuudessa ja erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa toimivien konsernien merkitys on ollut suurin. Kiina poikkeaa Intiasta kuitenkin siinä, että kone- ja metallituoteteollisuudessa sekä metallien jalostuksessa toimivilla tytäryhtiöillä on suurempi rooli kuin Intiassa. Ehkä selvin ero Kiinan ja Intian välillä on siinä, että Kiinassa suomalaiset metsäteollisuuskonsernit ovat talouskriisivuosista huolimatta laajentuneet. Tämä puolestaan yhdistää Kiinaa ja Venäjää. Kiinan yhdistää Intiaan vielä se, että Kiinassakin informaatio- ja viestintä -toimialalla suomalaiskonsernien liiketoiminta on viime vuosina laajentunut.

Neljättä BRIC-maata Brasiliia yhdistää Intiaan ja Kiinaan sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa toimivien yritysten johtava rooli maassa toimivien suomalaiskonsernien keskuudessa (taulukko 10d). Vuonna 2010 noin 90 prosenttia Brasiliassa sijaitsevien suomalaiskonsernien tytäryhtiöissä työskentelevistä henkilöistä teki työtä metalliteollisuudessa. Henkilöstön lukumäärä metalliteollisuudessa kasvoi myös ajanjaksolla 2007-2010; kasvu ei perustunut tytäryhtiöiden lukumäärän kasvuun vaan keskimää-

räiseen yrityskoon suurentumiseen. Brasilia muistuttaa Venäjää ja Kiinaa siinä, että paperiteollisuuden henkilökunnan määrällä mitattuna liiketoiminta on siellä laajentunut. Näihin maihin verrattuna laajentuminen on kuitenkin ollut vähäistä.

Ruotsi on maa, joka on perinteisesti ollut suomalaiskonsernien tärkeimpiä liiketoiminta-alueita (taulukko 10e). Sen merkitys on kuitenkin oleellisesti vähentynyt. Ajanjaksolla 2007-2010 henkilöstön määrä supistui Ruotsissa sijaitsevilla tytäryhtiöissä suhteellisen paljon. Henkilöstövähennykset olivat tuntuvia erityisesti teollisuudessa ja varsinkin paperi- ja metalliteollisuudessa. Paperiteollisuudessa henkilöstösupistuksiin ei liittynyt tytäryhtiöiden lukumäärän pieneneminen mutta metalliteollisuudessa, erityisesti kone- ja metallituoteollisuudessa, liittyi. Henkilöstön lukumäärä kasvoi vain yhdellä teollisuuden toimialalla, metallien jalostuksessa. Tälläkin toimialalla kasvu jäi hyvin vähäiseksi.

Tietyillä palvelualueilla ja myös rakentamisessa henkilökunnan määrän kehitys oli suhteellisen myönteistä. Kriisivuosista huolimatta palkansaajien määrä tukku- ja vähittäiskaupassa kasvoi voimakkaasti, vaikkei sitä voikaan täysin rinnastaa kaupan laajentumiseen Venäjällä. Ruotsissakin syntyi uusia tytäryhtiöitä. Henkilöstön lukumäärä kasvoi myös kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminta -toimialalla. Nämä kaksi palvelutoimialaa sekä rakentaminen ovat liiketoiminta-alueita, joilla suomalaiskonsernit laajensivat toimintaansa Ruotsin talouden taantumasta huolimatta.

Naapurimaistamme Viro muodostaa selvän poikkeuksen: henkilökunnan määrä supistui jokaisella toimialalla - sekä teollisuudessa että palvelualueilla (taulukko 10f). Suomalaiskonsernien tytäryhtiöissä työskentelevän henkilökunnan lukumäärä supistui lähes neljänneksellä eli erittäin rajusti. Tämä kuvastaa sitä, kuinka vakava talouskriisi Virossa on ollut. Eniten työllisyys heikkeni sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa sekä rakentamisessa. Tässä suhteessa Viro poikkeaa selvästi Venäjästä ja Ruotsista, joissa työllisyys rakentamisessa lisääntyi. Pudotus oli raju myös kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminnassa. Yleensä henkilöstön vähenemiseen liittyi myös tytäryhtiöiden lukumäärän pieneneminen. Rakentaminen on kuitenkin poikkeus.

Myös Yhdysvallat kuuluu niihin maihin, joissa suomalaiskonserneissa työskentelevien henkilöiden lukumäärä laski selvästi (taulukko 10g). Tämä ei tietenkään ole yllättävää, koska globaali talouskriisi alkoi sieltä. Henkilökunnan kehityksessä on kuitenkin ollut toimialakohtaisia eroja. Eniten henkilökunta supistui kemianteollisuudessa. Supistumiseen kuitenkin liittyi tytäryhtiöiden lukumäärän kasvu. Siten

vähennyksissä korostuvat suhdanneluonteiset tekijät eikä rakennemuutos. Myös metalliteollisuudessa työntekijöiden määrä väheni selvästi. Suhteellisesti suurinta vähentyminen oli sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa, mutta henkilökunnan määrä pieneni selvästi myös kone- ja metallituoteteollisuudessa sekä metallien jalostuksessa. Metalliteollisuudessa henkilökunnan vähenemisen liittyi myös tytäryhtiöiden lukumäärän vähentyminen. Vaikka talouskriisi on ollut Yhdysvalloissa syvä, henkilökunnan lukumäärä näyttää lisääntyneen metsäteollisuudessa. Kasvuun on liittynyt tytäryhtiön syntyminen. Näytteeseemme sisältyneet kolme suurinta metsäteollisuuskonsernia eivät kuitenkaan ole laajentaneet toimintaansa Yhdysvalloissa.

Saksassa suomalaiskonsernit vähensivät työvoimaa enemmän kuin vanhoissa EU-maissa keskimäärin (taulukko 10h). Supistukset kohdistuivat perinteisiin teollisuusaloihin eli metsä- ja metalliteollisuuteen sekä kemianteollisuuteen. Metalliteollisuudessa valtaosa henkilöstövähennyksistä tapahtui sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa. Suomalaiskonsernien liiketoiminta kuitenkin laajeni selvästi kahdella toimialalla eli rakentamisessa sekä kaupanalalla. Erityisesti rakentamisessa kasvu oli voimakasta.

Yhteenvetoa

Alueelliset ja toimialakohtaiset erot kansainväliseen talouskriisiin sopeutumisessa kuvastavat sekä maittaisia eroja kriisin vakavuudessa että eroja liiketoiminnan painopisteen kehityksessä. Kriisin vakavuus jossakin maassa ei riitä selittämään suomalaisten konsernien liiketoiminnan kaikkia oleellisia maakohtaisia kehityspiirteitä.

Teollisuudessa liiketoimintaa harjoittavat konsernit vähensivät henkilökuntaa erityisesti Länsi-Euroopassa toimivissa tytäryhtiöissä. Länsi-Eurooppa on alue, jossa perinteisillä toimialoilla eli metalli- ja paperiteollisuudessa toimivilla suomalaiskonserneilla on pitkät perinteet. Kriisi koetteli erityisesti näitä liiketoiminta-alueita. Paperiteollisuudessa vaikeuksia vielä kasvatti metsäteollisuuden kansainvälinen rakennekriisi. Perinteisten alojen vaikeudet kuvastuivat esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa näillä aloilla toimivissa tytäryhtiöissä.

Heikosta yleisestä talouskehityksestä huolimatta suomalaiskonsernit laajensivat näissä maissa liiketoimintaa rakentamisessa ja palvelualoilla, erityisesti tukku- ja vähittäiskaupassa. Kriisistä huolimatta suomalaisyritysten liiketoiminta kasvoi näillä aloilla myös Venäjällä. Siten jo näytteessämme näkyntä liiketoiminnan kasvattaminen

rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla näkyy myös laajemmassa aineistossamme. Kasvu on painottunut Eurooppaan ja erityisesti naapurimaihimme. Viro, jossa kansainväliseen taluskriisiin yhdistyi kotitekoinen kriisi, tekee poikkeuksen. Siellä suomalaisyritysten laajentuminen pysähtyi.

Suomalaiskonsernien kehityksessä Aasiassa kuvastui sekä taluskriisi että se, että Aasia on ollut suomalaisten monikansallisten yritysten keskeisiä ellei keskeisin liiketoiminnan laajentamisalue. Kriisi näkyi vähän aikaa Kiinassa, mutta Intiassa vahva kasvu jatkui.

Siten kriisin aikana suomalaiskonsernien kehitystä muovasivat molemmat perustekijät: sekä suomalaisten yritysten kehitysstrategiat että yleinen taluskehitys. Koska huonosta taluskehityksestä huolimatta suomalaiskonsernien yleisesti toteuttama strateginen pyrkimys laajentaa liiketoimintaa ulkomailla kuvastui ulkomailla toimivien tytäryhtiöiden toiminnassa, tämän pyrkimyksen tulisi näkyä myös toimialakohtaisessa Suomi - ulkomaat -vertailussa. Seuraavassa luvussa analysoimme, erosiko tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla eri toimialoilla.

Taulukko 10a. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Venäjällä vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	9	12	3	33,3
	henkilöstön määrä	5015	5632	617	12,3
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	26	23	-3	-11,5
	henkilöstön määrä	2213	2662	449	20,3
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	27	22	-5	-18,5
	henkilöstön määrä	2762	2283	-479	-17,3
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	63	60	-3	-4,8
	henkilöstön määrä	9652	6688	-2964	-30,7
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	41	43	2	4,9
	henkilöstön määrä	5623	5120	-503	-8,9
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	11	8	-3	-27,3
	henkilöstön määrä	3349	1237	-2112	-63,1
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	11	9	-2	-18,2
	henkilöstön määrä	680	331	-349	-51,3
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä	3	7	4	133,3
	henkilöstön määrä	127	4632	4505	3547,2
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	32	52	20	62,5
	henkilöstön määrä	3181	3429	248	7,8
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	65	91	26	40,0
	henkilöstön määrä	7150	11882	4732	66,2
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	17	22	5	29,4
	henkilöstön määrä	870	1363	493	56,7
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus-toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	56	63	7	12,5
	henkilöstön määrä	2174	2078	-96	-4,4
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	66	67	1	1,5
	henkilöstön määrä	5162	9768	4606	89,2
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	364	419	55	15,1
	henkilöstön määrä	38306	50417	12111	31,6

Taulukko 10b. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Intiassa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä				
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	1 58	0 0	-1 -58	-100,0 -100,0
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	1 1457	4 1801	3 344	300,0 23,6
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	24 19572	27 33241	3 13669	12,5 69,8
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	15 4737	13 5287	-2 550	-13,3 11,6
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	9 14835	13 27954	4 13119	44,4 88,4
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä		1		
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä				
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	1 40	2 51	1 11	100,0 27,5
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	3 40	5 51	2 11	66,7 27,5
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	4 602	7 1950	3 1348	75,0 223,9
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	3 274	3 225	0 -49	0,0 -17,9
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	1 5	2 86	1 81	100,0 1620,0
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	38 22008	50 37373	12 15365	31,6 69,8

Huomautus: Taulukossa tyhjet solut voivat tarkoittaa sitä, että tytäryhtiöitä ei ole tai niiden olemassaolosta ei ole ilmoitettu. Jos tytäryhtiöiden tai henkilöstön lukumäärätietoa ei ole vuodelta 2010, tämä on tulkittu aidoksi vähennykseksi eli muutokseksi nolnaan, mikä on otettu huomioon muutoksia laskettaessa.

Taulukko 10c. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Kiinassa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä				
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	10 2594	12 3652	2 1058	20,0 40,8
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	18 1568	18 756	0 -812	0 -51,8
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	94 45947	100 52714	6 6767	6,4 14,7
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	57 12308	56 12824	-1 516	-1,8 4,2
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	30 32779	38 38660	8 5881	26,7 17,9
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	7 860	6 1230	-1 370	-14,3 43,0
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä				
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä		2 21	2 21	
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	10 733	27 439	17 -294	170,0 -40,1
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	6 2637	6 3688	0 1051	0,0 39,9
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	15 522	18 488	3 -34	20,0 -6,5
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	9 3164	11 697	2 -2467	22,2 -78,0
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä henkilöstön määrä	162 57165	194 62455	32 5290	19,8 9,3

Huomaus: Ks. taulukon 10b huomaus.

Taulukko 10d. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Brasiliassa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä				
	henkilöstön määrä				
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	5	4	-1	-20,0
	henkilöstön määrä	484	535	51	10,5
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	11	6	-5	-45,5
	henkilöstön määrä	507	410	-97	-19,1
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	22	21	-1	-4,5
	henkilöstön määrä	14115	17916	3801	26,9
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	12	13	1	8,3
	henkilöstön määrä	3224	4129	905	28,1
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	9	8	-1	-11,1
	henkilöstön määrä	10878	13787	2909	26,7
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	1		-1	-100,0
	henkilöstön määrä	13		-13	-100,0
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä				
	henkilöstön määrä				
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	2	2	0	0,0
	henkilöstön määrä	21	16	-5	-23,8
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	3	7	4	133,3
	henkilöstön määrä	59	126	67	113,6
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	3	4	1	33,3
	henkilöstön määrä	93	103	10	10,8
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	3	4	1	33,3
	henkilöstön määrä	378	364	-14	-3,7
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	1	1		
	henkilöstön määrä	25	399	374	1496,0
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	50	49	-1	-2,0
	henkilöstön määrä	15682	19869	4187	26,7

Huomaus: Ks. taulukon 10b huomautus.

Taulukko 10e. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Ruotsissa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	26	37	11	42,3
	henkilöstön määrä	6426	6284	-142	-2,2
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	34	34	0	0,0
	henkilöstön määrä	11312	8652	-2660	-23,5
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	23	21	-2	-8,7
	henkilöstön määrä	2029	1469	-560	-27,6
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	114	88	-26	-22,8
	henkilöstön määrä	17195	13351	-3844	-22,4
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	88	62	-26	-29,5
	henkilöstön määrä	12442	8610	-3832	-30,8
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	14	12	-2	-14,3
	henkilöstön määrä	845	780	-65	-7,7
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	12	14	2	16,7
	henkilöstön määrä	3908	3961	53	1,4
Sähkö-, kaas- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä	32	23	-9	-28,1
	henkilöstön määrä	3471	2290	-1181	-34,0
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	15	37	22	146,7
	henkilöstön määrä	7414	8086	672	9,1
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	119	130	11	9,2
	henkilöstön määrä	7671	10070	2399	31,3
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	63	58	-5	-7,9
	henkilöstön määrä	5524	4820	-704	-12,7
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	71	89	18	25,4
	henkilöstön määrä	4428	6598	2170	49,0
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	70	65	-5	-7,1
	henkilöstön määrä	12172	10627	-1545	-12,7
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	567	582	15	2,6
	henkilöstön määrä	77642	72247	-5395	-6,9

Taulukko 10f. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Virossa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	18	16	-2	-11,1
	henkilöstön määrä	3598	3469	-129	-3,6
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	7	7	0	0,0
	henkilöstön määrä	1026	701	-325	-31,7
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	14	7	-7	-50,0
	henkilöstön määrä	701	339	-362	-51,6
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	61	57	-4	-6,6
	henkilöstön määrä	7832	5357	-2475	-31,6
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	41	39	-2	-4,9
	henkilöstön määrä	2884	2715	-169	-5,9
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	17	15	-2	-11,8
	henkilöstön määrä	4635	2497	-2138	-46,1
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	3	3	0	0,0
	henkilöstön määrä	313	145	-168	-53,7
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä	8	9	1	12,5
	henkilöstön määrä	320	298	-22	-6,9
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	34	39	5	14,7
	henkilöstön määrä	2950	1454	-1496	-50,7
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	130	128	-2	-1,5
	henkilöstön määrä	5916	5517	-399	-6,7
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	27	25	-2	-7,4
	henkilöstön määrä	1593	1549	-44	-2,8
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	58	60	2	3,4
	henkilöstön määrä	5026	3708	-1318	-26,2
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	84	79	-5	-6,0
	henkilöstön määrä	6651	4565	-2086	-31,4
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	441	427	-14	-3,2
	henkilöstön määrä	35613	26957	-8656	-24,3

Taulukko 10g. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Yhdysvalloissa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	2	1	-1	-50,0
	henkilöstön määrä	18	18	0	0,0
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	8	9	1	12,5
	henkilöstön määrä	2089	3939	1850	88,6
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	16	24	8	50,0
	henkilöstön määrä	5464	1896	-3568	-65,3
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	88	74	-14	-15,9
	henkilöstön määrä	21194	17863	-3331	-15,7
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	51	40	-11	-21,6
	henkilöstön määrä	12325	10602	-1723	-14,0
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	21	17	-4	-19,0
	henkilöstön määrä	5558	4600	-958	-17,2
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	16	17	1	6,3
	henkilöstön määrä	3311	2661	-650	-19,6
Sähkö-, kaas- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä	1		-1	-100,0
	henkilöstön määrä	20		-20	-100,0
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	2	1	-1	-50,0
	henkilöstön määrä	102	40	-62	-60,8
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	35	37	2	5,7
	henkilöstön määrä	4200	4072	-128	-3,0
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	28	24	-4	-14,3
	henkilöstön määrä	1036	380	-656	-63,3
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	25	20	-5	-20,0
	henkilöstön määrä	656	555	-101	-15,4
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	8	7	-1	-12,5
	henkilöstön määrä	1032	869	-163	-15,8
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	213	197	-16	-7,5
	henkilöstön määrä	35811	29632	-6179	-17,3

Huomaus: Ks. taulukon 10b huomautus.

Taulukko 10h. Suomalaiset tytäryhtiöt toimialoittain Saksassa vuonna 2007 ja 2010.

		2007	2010	Muutos 2007-10	Muutos 2007-10, %
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	1		-1	-100,0
	henkilöstön määrä	3586		-3586	-100,0
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	34	24	-10	-29,4
	henkilöstön määrä	13653	12232	-1421	-10,4
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	19	13	-6	-31,6
	henkilöstön määrä	3033	2323	-710	-23,4
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	84	73	-11	-13,1
	henkilöstön määrä	20687	17441	-3246	-15,7
- Kone- ja metallituoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	57	54	-3	-5,3
	henkilöstön määrä	5333	5337	4	0,1
- Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	22	16	-6	-27,3
	henkilöstön määrä	14958	11636	-3322	-22,2
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	5	3	-2	-40,0
	henkilöstön määrä	396	468	72	18,2
Sähkö-, kaas- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä	1	1	0	0,0
	henkilöstön määrä	68	66	-2	-2,9
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	5	9	4	80,0
	henkilöstön määrä	550	3219	2669	485,3
Tukku- ja vähittäiskauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	43	43	0	0,0
	henkilöstön määrä	1527	2147	620	40,6
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	25	19	-6	-24,0
	henkilöstön määrä	1905	1864	-41	-2,2
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimus- toiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	41	28	-13	-31,7
	henkilöstön määrä	1713	1330	-383	-22,4
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	29	23	-6	-20,7
	henkilöstön määrä	1829	1514	-315	-17,2
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	282	233	-49	-17,4
	henkilöstön määrä	48551	42136	-6415	-13,2

Huomautus: Ks. taulukon 10b huomautus.

5. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin eri toimialoilla: erosiko tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla?

Tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla eri toimialoilla

Jo luvussa 3 vertasimme suomalaisten monikansallisten yritysten tytäryhtiöiden sopeutumista talouskriisiin Suomessa ja ulkomailla. Vaikka henkilökunta supistui ajanjaksolla 2007-2010 Suomessa toimivissa tytäryhtiöissä selvästi enemmän kuin ulkomailla, kehitys eri toimialoilla saattoi olla hyvinkin erilaista. Toisilla toimialoilla korostui yleinen kansainvälinen talouskehitys, eli talouskriisi, toisilla puolestaan konsernien toteuttamat kansainvälistymisstrategiat. Toimialakohtaiset erot näkyivät jo näytteemme eri toimialoilla toimivien konsernien kehityksessä. Laajemman mikroaineistomme avulla voidaan saada kattavampi kuva toimialakohtaisista sopeutumisoireista Suomen ja ulkomaiden välillä.

Paperiteollisuudessa henkilökunnan määrä vähentyi ajanjaksolla 2007-2010 oleellisesti sekä Suomessa että ulkomailla mutta kotimaassa selvästi voimakkaammin (taulukko 11). Suomen osuus koko henkilöstöstä laski noin 30 prosenttiin eli runsaat 2 %-yksikköä. Henkilöstön vähentyminen kuvastaa paitsi paperiteollisuuden suhdanneherkkyyttä myös toimialan maailmanlaajuista murrosta. Ulkomailla henkilökunnan lukumäärä supistui erityisesti Ruotsissa, mutta suhteellinen muutos jäi kuitenkin vähäisemmäksi kuin kotimassa. Toisaalta Venäjällä henkilökunnan lukumäärä jopa hieman kasvoi, samoin Kiinassa. Ulkomailla henkilökunnan supistumiseen liittyi myös tytäryhtiöiden lukumäärän pienehkö lasku. Supistuminen oli voimakasta myös toisella suhdanneherkällä toimialalla eli kemianteollisuudessa. Ulkomailla henkilökunnan supistuminen oli jopa voimakkaampaa. Toisin kuin Suomessa myös tytäryhtiöiden lukumäärä ulkomailla väheni.

Metalliteollisuudessa kokonaisuudessaan henkilöstö vähentyi kotimaassa hieman enemmän kuin ulkomailla (suhteellisilla muutoksilla kuvattuna). Vuonna 2010 Suomen osuus henkilöstöstä oli noin 28 prosenttia. Kotimaassa henkilökunnan lukumäärä pieneni noin 5000 henkilöllä eli noin 5 prosenttia. Tämä selittyy kone- ja

Taulukko 11. Suomalaiskonsernien tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla toimialoittain ajanjaksolla 2007-2010.

		2007		2010		Muutos 2007-10		Muutos 2007-10, %	
		Suomessa	Ulkomailla	Suomessa	Ulkomailla	Suomessa	Ulkomailla	Suomessa	Ulkomailla
Elintarviketeollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	80	84	72	110	-8	26	-10,0	31,0
	henkilöstön määrä	19634	27772	17591	28024	-2043	252	-10,4	0,9
Paperiteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	27	248	28	236	1	-12	3,7	-4,8
	henkilöstön määrä	25163	53019	20222	48199	-4941	-4820	-19,6	-9,1
Kemianteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	108	324	108	283	0	-41	0,0	-12,7
	henkilöstön määrä	20780	35312	18105	25219	-2675	-10093	-12,9	-28,6
Metalliteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	416	1325	392	1214	-24	-111	-5,8	-8,4
	henkilöstön määrä	107379	268220	102280	258873	-5099	-9347	-4,7	-3,5
- Kone- ja metalli- tuoteteollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	291	878	272	809	-19	-69	-6,5	-7,9
	henkilöstön määrä	55930	119362	50460	110033	-5470	-9329	-9,8	-7,8
- Sähkö- ja elektro- niikkateollisuus	tytäryhtiöiden lukumäärä	97	308	93	312	-4	4	-4,1	1,3
	henkilöstön määrä	37424	134013	39190	135137	1766	1124	4,7	0,8
- Metallien jalostus	tytäryhtiöiden lukumäärä	28	107	27	93	-1	-14	-3,6	-13,1
	henkilöstön määrä	14025	14845	12630	13703	-1395	-1142	-9,9	-7,7
Sähkö- kaasu- ja vesihuolto	tytäryhtiöiden lukumäärä	46	74	38	58	-8	-16	-17,4	-21,6
	henkilöstön määrä	4090	6750	3744	9216	-346	2466	-8,5	36,5
Rakentaminen	tytäryhtiöiden lukumäärä	141	161	120	241	-21	80	-14,9	49,7
	henkilöstön määrä	30490	27636	31739	31429	1249	3793	4,1	13,7
Tukku- ja vähittäis- kauppa	tytäryhtiöiden lukumäärä	510	898	436	1044	-74	146	-14,5	16,3
	henkilöstön määrä	58865	57997	50750	63884	-8115	5887	-13,8	10,2
Informaatio ja viestintä	tytäryhtiöiden lukumäärä	306	429	263	440	-43	11	-14,1	2,6
	henkilöstön määrä	49144	34538	41280	36781	-7864	2243	-16,0	6,5
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminta	tytäryhtiöiden lukumäärä	637	495	793	529	156	34	24,5	6,9
	henkilöstön määrä	52976	24974	39112	25368	-13864	394	-26,2	1,6
Muut	tytäryhtiöiden lukumäärä	508	491	418	463	-90	-28	-17,7	-5,7
	henkilöstön määrä	109668	51536	86972	44996	-22696	-6540	-20,7	-12,7
Yhteensä	tytäryhtiöiden lukumäärä	2779	4497	2668	4618	-111	121	-4,0	2,7
	henkilöstön määrä	478189	587754	411795	571989	-66394	-15765	-13,9	-2,7

metallituoteteollisuudella, jossa henkilökunnan lukumäärä Suomessa supistui vuosina 2007-2010 noin 10 prosenttia. Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa henkilökunnan lukumäärä kasvoi sekä Suomessa että ulkomailla, Suomessa jopa enemmän. (Maailmantalouden elpyminen vuonna 2010 näkyi erityisesti ulkomailla henkilökunnan lukumäärän kasvuna). Metallien jalostuksessa henkilökunnan lukumäärä laski sekä Suomessa että ulkomailla, mutta tytäryhtiöiden lukumäärä laski enemmän ulkomailla.

Siten metalliteollisuuden alatoimialoilla muutokset ovat voineet olla erilaisia. Myös kehityserot eri maiden välillä ovat olleet huomattavia. BRIC-maissa Venäjää lukuun ottamatta metalliteollisuudessa työskentelevän henkilöstön lukumäärä on ollut selvässä kasvussa. Toisaalta henkilöstön lukumäärä on supistunut selvästi muun muassa Ruotsissa, Saksassa, Venäjällä, Virossa ja Yhdysvalloissa.

Elintarviketeollisuus on toimiala, jossa henkilökunnan kehitys on ollut ulkomailla selvähkosti suotuisampaa kuin kotimaassa. Kotimaassa henkilökunta väheni, ulkomaille sen määrä kasvoi jonkin verran. Myös tytäryhtiöiden lukumäärä kehittyi samalla tavalla. Esillä olevista teollisuuden toimialoista elintarviketeollisuus onkin ainoa toimiala, jossa ero kotimaan ja ulkomaiden välillä on näin selvä. Elintarviketeollisuutta voidaan pitää toimialana, jossa liiketoiminnan painopisteen muutos ulkomaille kotimaan kustannuksella on näkynyt selvästi myös kansainvälisen talouden laskukaudella. Henkilökunnan lukumäärän kasvu ulkomailla on kuitenkin ollut suhteellisen vähäistä. Tosin Venäjällä se ylitti 10 prosentin rajan.

Teollisuuden ulkopuolisista toimialoista rakentaminen on toimiala, jolla henkilöstö kasvoi ajanjaksolla 2007-2010 sekä Suomessa että ulkomailla. Kasvu oli kuitenkin selvästi voimakkaampaa ulkomailla. Ripeimmin rakentaminen laajentui Saksassa. Myös Ruotsissa ja Venäjällä tytäryhtiöissä työskentelevän henkilöstön lukumäärä kasvoi. Rakentaminen kuuluu niihin toimialoihin, joilla suomalaisyritysten kansainvälistyminen on ollut 2000-luvulla erityisen ripeää. Tämä on kuvastunut myös ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden lukumäärän nopeana kasvuna. Sen sijaan Suomessa niiden lukumäärä on laskenut. Suomen osuus henkilöstöstä laski noin 50 prosenttiin eli 2 %-yksikköä.

Kuten edellisessä luvussa kävi ilmi, rakentamisen ohella suomalaiset yritykset ovat laajentaneet liiketoimintaa nopeasti palvelualoilla, erityisesti kaupassa. Kaupan alalla Suomessa työpaikkojen määrä laski ajanjaksolla 2007-2010; ulkomailla se nousi noin kymmenyksen. Suomen osuus henkilöstöstä laski 44 prosenttiin eli peräti 6 %-yksikköä. Kasvu painottui Venäjälle ja Ruotsiin sekä jossain määrin myös Saksaan. Virossa liiketoiminta supistui jonkin verran. Myös informaatio- ja viestintä -toimialalla kasvu on painottunut ulkomaille kotimaan kustannuksella. Sekä kaupanalalla että informaatio- ja viestintätoimialalla henkilökunnan määrän lisääntymiseen ulkomailla on liittynyt uusien tytäryhtiöiden perustaminen ja ostaminen. Myös kiinteistö-, vuokraus ja tutkimustoiminta -toimialalla sekä henkilöstön että tytäryhtiöiden lukumäärä on

kasvanut; Suomessa henkilöstön lukumäärä on vähentynyt selvästi. Näitä toimialoja edustavat näytteemme yritykset antoivat kehityksestä samantapaisen kuvan.

Tytäryhtiöiden kehitys Suomessa ja ulkomailla eri toimialoilla: syventäviä tarkasteluja

Myös taulukon 11 tiivistämää toimialakohtaista kuvausta voidaan täydentää samankaltaisella ekonometrisella analyysillä, josta raportoimme maaryhmittäistä kehitystä luonnehtiessamme. Tarkasteltaessa sellaisia tytäryhtiöitä, jotka ovat olleet toiminnassa eri toimialoilla vähintään kahtena perättäisenä vuotena, saadaan lisätietoa siitä, miten henkilöstömuutokset erosivat eri toimialoilla. Lisäksi voidaan saada tietoa siitä, erosiko kotimaassa sijaitsevien tytäryhtiöiden kehitys ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden kehityksestä eri toimialoilla. Tulokset näistä ekonometrisista tarkasteluista on esitetty liitteen B taulukossa B1.

Tulosten mukaan paperiteollisuus on toimiala, jossa henkilökunta on vähentynyt vähintään kaksi perättäistä vuotta toiminnassa olevissa eli näin määriteltynä jatkavissa tytäryhtiöissä kaikkein eniten. Ero muilla toimialoilla toimiviin tytäryhtiöihin on varsin selvä. Tulosten perusteella henkilöstön supistuminen paperiteollisuudessa on tapahtunut voittopuolisesti toimintaansa jatkaneissa tytäryhtiöissä toimivatpa ne sitten Suomessa tai ulkomailla. Taulukon B1 tuloksista nähdään myös se, etteivät Suomessa sijaitsevien jatkavien tytäryhtiöiden henkilöstömuutokset eronneet vastaavien ulkomailla toimivien tytäryhtiöiden henkilöstömuutoksista.

Teollisuudessa toimivien tytäryhtiöiden joukossa metalliteollisuudessa liiketoimintaa harjoittavat yritykset muodostavat paperiteollisuusyhtiöille selvän vastakohdan. Sekä kone- ja metallituoteteollisuudessa että sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa toimivissa tytäryhtiöissä henkilöstökehitys on ollut keskimääräistä suotuisampaa. Suomessa kehitys on kuitenkin ollut päinvastaista. Näillä toimialoilla Suomessa liiketoimintaa harjoittavissa jatkavissa tytäryhtiöissä henkilökuntakehitys ei ole ollut niin myönteistä kuin ulkomailla toimivissa vastaavissa yrityksissä.

Palvelualoilla kiinteistö-, vuokraus-, ja tutkimustoiminnassa olleet tytäryhtiöt ovat selviytyneet henkilöstömuutoksilla mitattuna keskimääräistä paremmin. Kotimaassa toimineiden tytäryhtiöiden kehitys ei ole poikennut ulkomailla toimivien tytäryhtiöiden kehityksestä. Myös kaupanalalla toimivat tytäryhtiöt ovat pärjänneet keskimää-

räistä paremmin. Kotimaassa ja ulkomailla toimivissa jatkavissa yrityksissä kehitys on ollut samankaltaista. Taulukossa 11 näkyvän henkilöstön määrän supistumisen Suomessa ja kasvun ulkomailla selittää tytäryhtiöiden lukumäärän kasvu ulkomailla. Rakentaminen on tässä suhteessa samankaltainen toimiala. Kasvun ulkomailla selittää tytäryhtiöiden lukumäärän nousu, ei niinkään henkilöstön määrän kasvu olemassa olevissa tytäryhtiöissä.

Kone- ja metallituoteteollisuus sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuus ovatkin ekonometristen tarkastelujen perusteella ainoat toimialat, joissa erot henkilöstömuutoksissa Suomen ja ulkomaiden välillä selittyvät jatkavissa tytäryhtiöissä toteutuneiden erisuuruisten henkilöstömuutosten avulla. Kannattaa muistaa, että tässä jatkavuus tarkoittaa vähintään kaksi perättäistä vuotta toiminnassa ollutta tytäryhtiötä. On huomionarvoista, että nämä toimialat ovat teollisuudenaloja. Liiketoiminnan laajentuminen ulkomailla rakentamisessa ja palvelualoilla on ekonometristenkin tarkastelujen perusteella perustunut ensisijaisesti uusien tytäryhtiöiden perustamiseen ja hankintaan.

Yhteenvetoa

Olemme korostaneet sitä, että ajanjaksolla 2007-2010 suomalaiset monikansalliset konsernit vähensivät keskimääräisten lukujen perusteella tytäryhtiöidensä henkilökuntaa selvästi enemmän Suomessa kuin ulkomailla. Jo näytteemme yritysjoukossa kehityserot eri toimialoilla toimivien yritysten välillä olivat selvät. Laajemman havaintoaineiston perusteella saatoimme analysoida tarkemmin esimerkiksi kysymystä, millä toimialoilla toimivien konsernien liiketoiminnassa on korostunut talouskriisiin sopeutuminen ja millä konsernien toteuttamat kansainvälistymisstrategiat.

Paperiteollisuus on toimiala, jolla on korostunut sopeutuminen talouskriisiin ja paperiteollisuuden globaaliin murrokseen. Se on kuvastunut siten, että metsäkonsernit ovat vähentäneet henkilökuntaa sekä Suomessa että ulkomailla. Ulkomailla supistuminen on painottunut perinteisiin suomalaisten konsernien kannalta tärkeisiin maihin, esimerkiksi Ruotsiin. Supistuminen on ollut voimakkaampaa Suomessa kuin ulkomailla, mutta paperiteollisuus ei ole toimiala, jossa ero kotimaan ja ulkomaiden välillä olisi erityisen suuri. Erot ulkomaiden välillä ovat kuitenkin saattaneet olla huomattavia.

Metalliteollisuudessa henkilöstö supistui Suomessa jonkin verran voimakkaammin kuin ulkomailla. Kehityserot eri maiden välillä saattoivat kuitenkin olla suuria. Henkilökunnan lukumäärä väheni esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa, mutta sen määrä kasvoi Aasiassa, erityisesti Intiassa. Metalliteollisuuskonsernien kehityksessä onkin kuvastunut sekä kansainvälinen talouskriisi, erityisesti euroalueen kriisi, että konsernien liiketoiminnan painopisteen siirtyminen Aasiaan erityisesti joillain metalliteollisuuden toimialoilla.

Liiketoiminnan painopisteen siirtyminen ulkomaille näkyy ajanjaksolla 2007-2010 selvimmin rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla, esimerkiksi kaupassa, kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminnassa sekä informaatio- ja viestintä -toimialalla. Rakentamista lukuun ottamatta näillä toimialoilla henkilökunta tyypillisesti kasvoi ulkomailla ja supistui Suomessa. Kasvu on perustunut ensisijaisesti uusien tytäryhtiöiden hankintaan ja perustamiseen, ei niinkään henkilöstön määrän kasvuun olemassa olevissa tytäryhtiöissä. Se, että Suomessa monikansallisten tytäryhtiöiden henkilöstö supistui ajanjaksolla 2007-2010 selvästi enemmän kotimaassa kuin ulkomailla, selittyikin pitkälti kehityseroilla rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla. Näihin toimialoihin verrattuna kehityserot teollisuudessa ovat olleet verrattain vähäisiä. On huomionarvoista, että paperiteollisuudessa työskenteli vuonna 2010 ulkomaisissa tytäryhtiöissä noin 48 000 henkilöä mutta tukku- ja vähittäiskaupassa lähes 64 000 henkilöä.

Toimialoittaisia kehityserojen syitä voi yksinkertaistaen luonnehtia siten, että rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla korostuvat konsernien kansainvälistymisstrategioita heijastavat erot; teollisuudessa ajanjakson 2007-2010 kehitystä on puolestaan ensisijaisesti muovannut kansainvälinen suhdannekehitys. Tarkastelujemme perusteella teollisuudessa toimialakohtaiset erot liiketoiminnan painopisteen muutoksissa ovat kuitenkin voineet olla huomattavia. Tämä piirre näkyi jo näytteemme konserneissa.

Vaikka suomalaisyritysten kansainvälistymisen nykyvaiheessa laajentumisen painopiste on siirtynyt tai siirtymässä teollisuudesta rakentamiseen ja palveluihin, valtaosa ulkomailla sijaitsevista tytäryhtiöistä toimii edelleen teollisuudessa. Vuonna 2010 ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskennelleistä noin 570 000 henkilöstä noin 66 prosenttia eli 380 000 työskenteli teollisuudessa. On kuitenkin todennäköistä, että teollisuuden osuuden supistuminen lähivuosina jatkuu.

6. Suomalaisten monikansallisen yritysten kansainvälistyminen: mitä globaalista talouskriisistä voidaan oppia?

Suomalaiset monikansalliset konsernit vähensivät ajanjaksolla 2007-2010 henkilökuntaansa eri puolilla maailmaa sijaitsevilla tytäryhtiöissä yhteensä 82 000 henkilöllä eli huomattavasti. Vähennyksen suuruutta korostaa se, että siitä valtaosa eli 66 000 toteutui Suomessa. Siten sopeutuminen ei jakaantunut tasaisesti vaan painottui Suomeen. Tämä on yksi tutkimuksemme keskeinen havainto.

Koska globaali kriisi johti Suomessa viennin ja kokonaistuotannon romahtamiseen, henkilöstövähennysten painottumista Suomeen voidaan selittää tiettyyn rajaan asti pelkästään kriisin vakavuudella. Tutkimuksemme toinen keskeinen havainto on kuitenkin se, että tällainen johtopäätös on yksinkertaistava: kriisivuosista huolimatta suomalaiset monikansalliset konsernit jatkoivat kansainvälistymisstrategiansa toteuttamista niiden kannalta tärkeillä alueilla eri puolilla maailmaa. Joiltakin osin kansainvälistymiskehityksen tietyt piirteet tulivat kriisivuosina esille jopa selvemmin kuin normaaleina kasvun vuosina.

Suomalaisten yritysten kansainvälistymisessä teollisuuskonsernit ovat olleet tienraivaajia. Valtaosa suomalaiskonsernien ulkomailla sijaitsevilla tytäryhtiöissä töitä tekevästä työntekijöistä työskentelee yhä teollisuusyrityksissä, mutta teollisuuden eri toimialoilla kehityserot ovat olleet selviä. Paperiteollisuus on toimiala, jolla toimivat tytäryhtiöt kokivat takaiskuja muilla toimialoilla toimiviin tytäryhtiöiden verrattuna kaikkein eniten toimivatpa ne sitten Suomessa tai ulkomailla. Henkilöstö supistui enemmän Suomessa kuin ulkomailla, mutta myös ulkomailla, esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa, henkilöstö väheni huomattavasti. Erot ulkomaiden välillä saattoivat olla suuria. Paperiteollisuuden sopeutumisen tekee erikoiseksi globaalin talouskriisin yhdistyminen globaaliin rakenteelliseen murrokseen. Tunnusomaista sopeutumiselle paperiteollisuudessa on se, että henkilöstön supistuminen on toteutunut enimmäkseen toimintaansa jatkaneissa tytäryhtiöissä eikä tytäryhtiöiden lakkautusten tai myyntien takia.

Metalliteollisuudessa henkilöstö supistui Suomessa jonkin verran voimakkaammin kuin ulkomailla. Eri maissa kehitys saattoi kuitenkin olla hyvin erilaista. Henkilöstö

supistui esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa, mutta toisaalta sen määrä kasvoi Aasiassa, erityisesti Intiassa. Metalliteollisuuskonsernien kehityksessä onkin kuvastunut sekä kansainvälinen talouskriisi, erityisesti euroalueen kriisi, että konsernien liiketoiminnan laajentamisen jatkaminen Aasiassa erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa.

Teollisuus ei kuitenkaan ole se toimiala, jolla liiketoiminnan painopisteen muuttaminen ulkomaille on ajanjaksolla 2007-2010 näkynyt kaikkein selvimmin. Suurimmat kehityserot Suomen ja ulkomaiden välillä havaitaan rakentamisessa sekä tietyillä palvelualoilla: esimerkiksi kaupassa, kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminnassa sekä informaatio- ja viestintä -toimialalla. Näillä palvelualoilla monikansallisten konsernien henkilökunnan lukumäärä supistui kotimaassa mutta kasvoi ulkomailla. Rakentamisessa henkilöstön määrä kasvoi sekä Suomessa että ulkomailla.

Rakentamisessa ja palvelualoilla henkilökunnan lukumäärän kasvu on perustunut ensisijaisesti uusien tytäryhtiöiden perustamiseen, ei niinkään henkilöstön määrän kasvuun olemassa olevissa tytäryhtiöissä. Se, että Suomessa monikansallisten tytäryhtiöiden henkilöstö supistui ajanjaksolla 2007-2010 selvästi enemmän kotimaassa kuin ulkomailla, selittyikin pitkälti kehityseroilla rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla. Näytteeseemme kuuluvien näillä toimialoilla toimivien konsernien (Tieto, Sanoma, SOK, Kesko, YIT) perusteella ulkomaille laajentuminen korostui ajanjaksolla 2007-2010: vielä ajanjaksolla 2000-2007 henkilökunnan määrä lisääntyi näissä konserneissa sekä kotimaassa että ulkomailla. Käännös laskuun kotimaassa tapahtui ajanjaksolla 2007-2010.

Suomessa henkilöstön supistumista hallitsivat henkilökunnan vähennykset suurten konsernien tytäryhtiöissä: 66 000 henkilön suuruudesta pudotuksesta 32 000 eli lähes puolet toteutui 30 suurimmassa konsernissa. Suurten yritysten merkitys näkyi Suomessa myös siten, että henkilöstövähennykset painoutuivat ulkomaita enemmän tytäryhtiöiden sisällä tapahtuneisiin henkilöstövähennyksiin eikä tytäryhtiöiden toiminnan lopettamiseen tai niistä luopumiseen. Suurissa konserneissa Suomen osuus niiden koko henkilöstöstä laski ajanjaksolla 2007-2010 37 prosenttiin eli lähes 5 %-yksikköä.

Ulkomailla henkilöstön kasvua vauhdittivat uusien rakennus- ja palvelualalla toimivien tytäryhtiöiden perustaminen erityisesti naapurimaihimme: Ruotsiin, Saksaan ja Venäjälle. Viro on poikkeus. Siellä kriisi oli niin vakava, että henkilökunnan määrä supistui jokaisella toimialalla.

Liiketoiminnan laajentuminen rakentamisessa ja palvelualoilla poikkesikin ajanjaksolla 2007-2010 teollisuuskonsernien laajentumistavasta siten, että teollisuuskonsernien laajentumien esimerkiksi Aasiassa perustui enemmän jo olemassa olevien tytäryhtiöiden kasvattamiseen. Huomionarvoista on myös se, että toimintaansa laajentaneet teollisuuskonsernit ovat tyypillisesti olleet rakennusalan ja palvelualojen konserneja suurempia.

Vaikka teollisuuskonsernit saattoivat globaalista kriisistä huolimatta laajentaa toimintaansa ulkomailla joissakin maissa, toimialoittaisia kehityseroja voi yksinkertaistuen luonnehtia siten, että rakentamisessa ja tietyillä palvelualoilla korostuvat konsernien kansainvälistymisstrategioita heijastavat erot; teollisuudessa ajanjakson 2007-2010 kehitystä on puolestaan ensisijaisesti muovannut kansainvälinen suhdannekehitys. Tarkastelujemme perusteella teollisuudessa toimialakohtaiset erot liiketoiminnan painopisteen muutoksissa ovat kuitenkin voineet olla huomattavia. Tämä piirre näkyi jo näytteemme konserneissa.

Monikansallisten suomalaisyritysten sopeutumisessa globaaliin talouskriisiin kiteytyy niiden kansainvälistymisen nykyvaihe. Henkilöstön määrä supistui kaikkialla niissä tytäryhtiöissä, jotka ovat kaikkein alttiimpia kansainvälisten suhdanteiden vaihteluille. Siksi henkilökunnan lukumäärä supistui Kiinassakin, vaikka siellä talouskriisistä huolimatta tytäryhtiöiden lukumäärä kasvoi, eli kriisistä huolimatta liiketoiminnan laajentamista jatkettiin. Toisaalta niissä maissa, joissa laajentuminen painottui toimialoille, joihin kriisi ei vaikuta välittömästi, tai joissa kansainvälistymisstrategiaan kuuluva liiketoiminnan laajentaminen hallitsi kehitystä henkilökunnan lukumäärä on jatkanut kasvuaan. Intia ja Venäjä ovat esimerkkejä tällaisista maista. Ruotsi puolestaan on esimerkki maasta, jossa jotkut teollisuuskonsernit supistivat toimintaansa mutta jossa talouden taantumasta huolimatta palvelualoilla ja rakentamisessa toimivat konsernit lisäsivät henkilöstönsä määrää.

Suomalaisten yritysten monikansallistumisessa on kuljettu pitkä matka viennin edistämiseksi perustettujen myyntiyhtiöiden hallitsemasta alkuvaiheesta vaiheeseen, jossa suomalaisyritykset toimivat kaikkialla maailmassa ja entistä enemmän myös muilla toimialoilla kuin teollisuudessa. Taloushistorian ja kansainvälisten kokemusten valossa matka on kuitenkin tehty ripeästi. Yksi huomionarvoinen tulevaisuuteenkin liittyvä kysymys on, miten liiketoiminnan painopisteen siirtyminen kotimaasta ulkomaille on näkynyt ja näkyy kotimaassa paitsi teollisuudessa myös palvelualoilla ja rakentamisessa.

Olemme aiemmissa tutkimuksissamme tarkastelleet kysymystä lähinnä teollisuuden osalta (Pitkänen ja Sauramo 2005, 2010a, b; Sauramo 2008, 2009). Tulostemme perusteella liiketoiminnan laajentuminen ulkomailla on korvannut liiketoimintaa kotimaassa.¹³ Tämä on näkynyt esimerkiksi teollisuusyritysten laimentuneena investointitoimintana Suomessa. On luontevaa lähteä siitä, että liiketoiminnan laajentuminen ulkomailla korvaa teollisuustuotteiden vientiä kotimaasta, mikä vähentää kotimaisia investointeja. Viimeaikaisessa suomalaisessa kilpailukykykeskustelussa suomalaisten yritysten markkinaosuuksien menetyksiä vientimarkkinoilla on selitetty lähinnä vientiteollisuuden heikentyneellä hintakilpailukyvyllä ja samalla unohtettu yritysten kansainvälistymisstrategiaa heijastavien liiketoiminnan painopisteen muutosten vaikutukset kotimaassa (esim. Kajanoja 2013; Maliranta ja Vihriälä 2013).

Palvelujen kansainvälistymisen vaikutukset kotimaan toimintaan ovat erilaisia kuin teollisuudessa, koska palvelut yleensä kulutetaan siellä, missä ne tuotetaan. Toisaalta muualla kuin kulutusmaassa tuotettuja palvelujen siirtäminen halpojen tuotantokustannusten maihin on voinut olla vielä suoraviivaisempaa kuin teollisuustuotteiden valmistamisen siirtäminen ulkomaille. Näytteeseemme kuuluvan Tieto-konsernin henkilökunnasta on Aasiassa 15 prosenttia, mutta sen liikevaihto ei suuntaudu ollenkaan sinne.

Tässä raportissa emme ole tarkastelleet yksityiskohtaisemmin palvelu- ja rakennuskonsernien liiketoiminnan laajentumisen vaikutuksia kotimaassa. Se vaatisi oman tutkimuksensa. Globaalin taluskriisin yksi opetus on kuitenkin se, ettei edes

---

¹³ Taloustieteellisessä kirjallisuudessa käytetään ilmausta klassinen substituutiovaikutus kuvaamaan tilannetta, jossa suora sijoitus ulkomaille kasvattaa pääomakantaa ulkomailla mutta johtaa suoran sijoituksen suuruiseen investointien vähenemiseen kotimaassa (ks. esim. Hufbauer ja Adler 1968, 1-9; Caves 1996, 116-118; Dunning ja Lundan 2008, 466-469). Syy vähenemiseen on se, että suora sijoitus vähentää kotimaiseen investointitoimintaan käytettävissä olevia varoja. Klassinen substituutiovaikutus saa tukea Suomen talouskehityksestä (Sauramo 2008; Pitkänen ja Sauramo 2010a, b).

Suora sijoitus on kotimaasta toiseen maahan suuntautuva pääomasijoitus, jonka yritys tekee toisessa maassa sijaitsevaan yritykseen pysyvän taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi. Sijoitus on suora sijoitus, jos omistusosuus on vähintään 10 prosenttia. Jos omistusosuus jää alle 10 prosenttiin, sijoitus määritellään arvopaperisijoitukseksi. Suorista sijoituksista voidaan erottaa kaksi päätyyppiä: 1) tuotantolaitoksen perustaminen eli uusinvestointi (ns. greenfield -investointi) ja 2) yrityskauppa (brownfield -investointi). Monikansallinen konserni voi laajentua molempia perustapoja käyttämällä. Ne kasvattavat konsernin hallitsemien tytäryhtiöiden lukumäärää.

talouskriisi ole merkittävästi hidastanut palvelualoilla ja rakentamisessa toimivien konsernien liiketoiminnan laajentumista ulkomaille. Se osoittaa, kuinka voimakkaasta kasvusta on ollut kysymys.

Ei myöskään ole todennäköistä, että kasvu alkaisi lähitulevaisuudessa voimakkaasti hidastua. Vaikka valtaosa ulkomailla sijaitsevista tytäryhtiöistä toimii lähitulevaisuudessa edelleen teollisuudessa, teollisuuden osuuden supistuminen erittäin todennäköisesti jatkuu. On tärkeätä seurata, miten tämä muutos ulkomailla kuvastuu Suomessa.

Liite A. Suomalaiskonserneissa työskentelevän henkilöstön jakaantuminen Suomen ja ulkomaiden välille: betaregressioihin perustuvia ekonometrisia tarkasteluja

Vaikka jo kuvioista 3 nähdään, että kotimaan osuutta kuvaava henkilöstöosuusjakauma on pysynyt varsin vakaana ajanjaksolla 2007-2010, vakautta voidaan analysoida perusteellisemmin tilastollisten testien avulla. Niitä käyttämällä voidaan muun muassa arvioida, ovatko kuviossa 3 näkyvät muutokset niin suuria, että niitä voidaan pitää tilastollisesti merkitsevinä muutoksina. Yksi vaihtoehto on käyttää parametrisia testejä. Niissä lähtökohtana on pitää kotimaan osuutta kuvaavaa muuttujaa satunnaismuuttujana, joka noudattaa johonkin jakaumaperheeseen kuuluvaa todennäköisyysjakaumaa. Jakauman muuttumattomuutta voidaan tarkastella analysoimalla, pysyvätkö jakauman muotoa määrittävät parametrit muuttumattomina.

Kotimaan osuutta kuvaava muuttuja saa arvoja vain lukujen 0 ja 1 välillä. Jos sitä pidetään satunnaismuuttujana, sen jakautumista kuvaavan tiheysfunktion tulisi olla välillä (0,1) arvoja saavan satunnaismuuttujan jakauma. Yksi vaihtoehto on olettaa satunnaismuuttujan noudattavan ns. standardia beta-jakaumaa.

Jos kotimaan osuutta kuvaava satunnaismuuttuja Y noudattaa standardia beta-jakaumaa, sen tiheysfunktio on

$$(A.1) \quad \varphi(y) = (1/B) y^\lambda (1-y)^\nu, \lambda > -1, \nu > -1, B > 0, 0 \leq y \leq 1,$$

missä B on ns. beta-funktio. Jakauman muodon määräävät parametrit λ ja ν . Beta-jakaumien perhe on laaja (Johnson ym. 1995; Paolino 2001; Ferrari ja Cribari-Neto 2004; Smithson ja Verkuilen 2006). Se pitää sisällään esimerkiksi tasaisen jakauman. (Tuolloin $\lambda = \nu = 0$.)

Koska beta-jakauman muoto muuttuu parametrien λ ja ν muuttuessa, jakauman muodon pysyvyyttä voidaan tarkastella testaamalla näiden parametrien muuttumista. Koska näiden parametrien muutosten vaikutuksia jakauman muotoon ei ole helppoa tulkita, parametrit kannattaa usein muuttaa uudelleen parametrisoimalla parametreiksi, jotka kuvaavat jakauman odotusarvoa ja hajontaa.

Jos satunnaismuuttuja Y noudattaa funktion (A.1) mukaista jakaumaa, niin silloin

$$(A.2) \quad E(Y) = \frac{\lambda}{\lambda + \nu} \text{ ja } Var(Y) = \frac{\lambda\nu}{(\lambda + \nu)^2(\lambda + \nu + 1)}.$$

Käytettäessä merkintöjä saadaan $\mu = E(Y)$, $\sigma^2 = Var(Y)$, $\vartheta = \lambda + \nu$ saadaan

$$\sigma^2 = \frac{\mu(1 - \mu)}{(1 + \vartheta)}.$$

Siten parametrit μ ja ϑ kuvaavat odotusarvoa ja hajontaa. Parametria ϑ voidaan kutsua hajontaparametriksi, koska varianssi pienenee ϑ :n kasvaessa.

Parametrit μ ja ϑ voidaan estimoida toisistaan riippumattomasti maximum-likelihood -menetelmällä beta-jakauman määrittäessä likelihood-funktion muodon. Tällaiset estimoinnit ovat esimerkkejä beta-regressioista. Lisäksi voidaan olettaa, että parametrit riippuvat tiettyjen linkkifunktioiden määräämällä tavalla joistakin selittävistä tekijöistä (ks. esim Paolino 2001; Ferrari ja Cribari-Neto 2004; Smithson ja Verkuilen 2006). Koska meitä kiinnostaa, ovatko parametrit μ ja ϑ pysyneet muuttumattomina ajanjaksolla 2007-2010, estimoimissamme regressioyhtälöissä parametrit riippuvat vain vuosidummy-muuttujista.

Estimointituloksina saadaan parametrit seuraaville linkkifunktioille:

$$(A.3) \quad \ln(\mu / (1 - \mu)) = \gamma_0 + \gamma_1 \text{vuosi2008} + \gamma_2 \text{vuosi2009} + \gamma_3 \text{vuosi2010}$$

ja

$$(A.4) \quad \ln(\vartheta) = \eta_0 + \eta_1 \text{vuosi2008} + \eta_2 \text{vuosi2009} + \eta_3 \text{vuosi2010}.$$

Yhtälöissä vertailukohtana on vuosi 2007.¹⁴ Jos vuosidummy-muuttujiin liittyvät parametrit poikkeavat tilastollisesti merkitsevästi nolasta, ko. vuonna jakauma on erilainen kuin vuona 2007. Yhtälössä (A.3) linkkifunktiona on käytetty logit-funktiota,

---

¹⁴ Kuten kuviota 3 muodostettaessa, havaintoaineistosta poistettiin estimointivaiheessa ne pienet konsernit, joilla ulkomailla työskenteleviä on alle 20.

koska odotusarvon on oltava välillä (0,1). Yhtälössä (A.4) on käytetty logaritmi-funktiota, koska parametrin θ on oltava positiivinen (Smithson ja Verkuilen 2006).

Estimointien tuloksena saadaan seuraavat yhtälöt:

$$(A.5) \quad \ln(\mu / (1 - \mu)) = 0.190 - 0.021\text{vuosi}2008 - 0.075\text{vuosi}2009 - 0.068\text{vuosi}2010 ,$$

(0.051) (0.074) (0.072) (0.073)

$$(A.6) \quad \ln(\theta) = 0.954 - 0.047\text{vuosi}2008 - 0.044\text{vuosi}2009 - 0.027\text{vuosi}2010 .$$

(0.060) (0.087) (0.087) (0.086)

Estimaattien alla olevat luvut ovat hajontoja. Kummassakaan yhtälössä vuosidummy-muuttujiin liittyvät estimaatit eivät poikkea tilastollisesti merkitsevästi, esimerkiksi 5 prosentin riskitasolla, nolasta. Siten beta-regressioiden antama tulos on, että jakaumat ovat pysyneet ajanjaksolla 2007-2010 muuttumattomina. Yhtälön (A.5) mukaan jakauman odotusarvo on ollut vuosina 2008-2010 pienempi kuin vuonna 2007, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevää. Yhtälön (A.5) mukaan jakauman odotusarvo oli vuonna 2007 0.55. Se oli vuonna 2010 0.53 eli pienempi, mutta ei tilastollisesti merkitsevästi.

Liite B. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin kotimaassa ja ulkomailla sekä eri toimialoilla: ekonometrisia tarkasteluja

Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin kotimaassa ja ulkomailla

Olemme raportissamme korostaneet sitä, että suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin on saattanut tapahtua eri maissa ja maanosissa eri tavoin. Joissakin maissa on sopeutettu henkilökuntaa toimintaa jatkavissa tytäryhtiöissä, joissakin on tytäryhtiöitä saatettu myydä tai lakkauttaa. On myös mahdollista, että kriisistä huolimatta toimintaa on laajennettu joko henkilökuntaa kasvattamalla tai uusia tytäryhtiöitä ostamalla tai perustamalla.

Yhden tavan vertailla eri maanosissa toteutettuja sopeutumistapoja tarjoaa henkilökunnan muutosten voimakkuuden tarkastelu vähintään kahtena perättäisenä vuotena toiminnassa olevissa tytäryhtiöissä. Jos tytäryhtiöt ovat olleet toiminnassa kahtena perättäisenä vuotena, henkilökunnan muutoksia voidaan kuvata suhteellisten muutosten avulla. Se mahdollistaa yksinkertaiset regressiotarkastelut, joissa hyödynnetään maanosadummy-muuttujia sopeutumiserojen kuvaamisessa.

Käytettäessä taulukon 8 maaryhmäjakoja yksinkertaisin vertailun mahdollistava regressioyhtälö on muotoa

$$(B1) \quad \Delta \ln H_t = \alpha_1 + \alpha_2 EU15 + \alpha_3 UUDEU + \alpha_4 ULKEU + \alpha_5 AAS + \alpha_6 POAM + \alpha_7 KEAM + \alpha_8 AFR ,$$

missä selitettävänä muuttujana on tytäryhtiön henkilökunnan lukumäärän logaritminen differenssi. Selittäjinä ovat maaryhmäkohtaiset dummy-muuttujat, jotka saavat arvon 1, jos tytäryhtiö sijaitsee po. maaryhmään kuuluvassa maassa.¹⁵ Vertailu tehdään suhteessa Suomeen. Jos dummy-muuttujaan liittyvä parametri poikkeaa tilastollisesti merkittävästi nolasta, henkilökunnan muutos po. maaryhmään kuuluvan maan tytäryhtiössä on poikennut Suomessa sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunnan lukumäärän muutoksesta.

¹⁵ Dummy-muuttujat ovat: *EU15* = 15 vanhaa EU maata, *UUDEU* = uudet EU-maat, *ULKEU* = EU-alueen ulkopuoliset Euroopan maat, *AAS* = Aasia ja Oseania, *POAM* = Pohjois-Amerikka, *KEAM* = Keski- ja Etelä-Amerikka ja *AFR* = Afrikka.

Kun hyödynnetään havaintoja, jotka mahdollistavat logaritmisten differenssien laskemisen, ja käytetään estimointimenetelmänä tavallista pienimmän neliösumman menetelmää, saadaan tulokseksi regressioyhtälö

$$(B2) \quad \Delta \ln H_t = -0.038 + 0.015EU15 - 0.003UUDEU + 0.036ULKEU + 0.084AAS + \\ (-5.95) \quad (1.36) \quad (-0.22) \quad (2.46) \quad (5.29) \\ -0.044POAM + 0.111KEAM + 0.079AFR \quad N = 16119. \\ (-1.91) \quad (3.85) \quad (1.59)$$

Estimaattien alla olevat luvut ovat t-arvoja, ja N kuvaa havaintojen lukumäärää. Niiden perusteella henkilökunnan muutos ei ole eronnut (tilastollisesti merkitsevästi 5 prosentin riskitasolla) vanhoissa ja uusissa EU-maissa sijaitsevista tytäryhtiöissä Suomessa sijaitsevien tytäryhtiöiden henkilökunnan muutoksista. Se on ollut tilastollisesti merkitsevästi nopeampaa EU:n ulkopuolisessa Euroopassa, Aasiassa sekä Keski- ja Etelä-Amerikassa sijaitsevista tytäryhtiöissä. (Afrikassa se on ollut nopeampaa 10 prosentin riskitasolla.) Pohjois-Amerikassa henkilökunnan muutos on ollut hitaampaa 10 prosentin riskitasolla.

Keski- ja Etelä-Amerikkaan liittyvä estimaatti on suurin, eli siellä tytäryhtiöiden henkilöstön lukumäärä on kasvanut kahtena perättäisenä vuotena toiminnassa olevissa tytäryhtiöissä nopeimmin. Seuraavana tulee Aasia ja sitten EU-alueen ulkopuolinen Eurooppa.

Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin kotimaassa ja ulkomailla eri toimialoilla

Myös toimialakohtaisia sopeutumiseroja voidaan analysoida samaan tapaan kuin edellä on tarkasteltu maaryhmäkohtaisia eroja eli tarkastelemalla henkilökunnan muutosten voimakkuutta vähintään kahtena perättäisenä vuotena toiminnassa olevissa tytäryhtiöissä eri toimialoilla. Tuolloinkin voidaan vielä erikseen analysoida sitä, onko Suomessa joillakin toimialoilla henkilökuntamuutokset olleet voimakkuudeltaan erilaisia kuin ulkomailla. Eri toimialat voidaan maaryhmien tapaan erottaa dummy-muuttujilla. Lisäksi Suomessa jollakin toimialalla toimivat tytäryhtiöt voidaan identifioida vuorovaikutusdummy-muuttujilla.

Yksinkertainen toimialakohtaisia eroja kuvaava regressioyhtälö on muotoa

$$(B3) \quad \Delta \ln H_t = \text{vakio} + \text{toimialadummy-muuttujat} + \text{Suomidummy-muuttujalla kerrotut toimialadummyt}$$

Taulukko B1. Suomalaiskonsernien sopeutuminen talouskriisiin kotimaassa ja ulkomailla eri toimialoilla: regressiotarkastelu.

Selitettävä muuttuja	
$\Delta \ln H_t$	
Selittäjät	
vakio	-0.042***
D1011	0.032
D17	-0.107***
D1922	0.042 +
D24	0.028
D2528-3033	0.049**
D2627	0.050*
D3539	0.018
D4143	0.005
D4547	0.027 +
D5863	0.033
D6884	0.064**
DFI1011	-0.030
DFI17	0.060
DFI1922	-0.037
DFI24	0.050
DFI252833	-0.08***
DFI2627	-0.135***
DFI3539	0.038
DFI4143	-0.032
DFI4547	-0.023
DFI5864	-0.018
DFI6884	-0.028
	N=16119

Huomautuksia: Toimialadummyt (TOL 2008:n mukaan): D1011 = elintarviketeollisuus, D17 = paperiteollisuus, D1922 = kemianteollisuus, D24 = metallien jalostus, D25283033 = kone- ja metallituoteteollisuus (TOL 2008: 25, 28-30,33), D2627 = sähkö- ja elektroniikkateollisuus, D3539 = sähkö- kaasu- ja vesihuolto, D4143= rakentaminen, D4547 = tukku- ja vähittäiskauppa, D5863 = informaatio ja viestintä, D6884 = kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminta, DFI1011 = elintarviketeollisuus Suomessa jne.

Merkitsevyytasot: + p<0.1, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001.

Kun yhtälöä B3 vastaava regressioyhtälö estimoidaan, saadaan taulukon B1 mukaiset tulokset.

Tuloksissa vertailujoukkona ovat ne tytäryhtiöt, joiden toimialaa ei ole dummy-muuttujilla erikseen identifioitu.

Taulukon B1 sisältämiä keskeisiä tuloksia on tulkittu varsinaisessa tekstissä.

Kirjallisuus

Alvarez, R. ja H. Görg (2009), Multinationals and Plant Exit: Evidence from Chile. *International Review of Economics and Finance*, 18(1), 45-51.

Amendola, A., A. M. Ferragina, R. Pittiglio ja F. Reganati (2012), Are Exporters and Multinational Firms More Resilient Over a Crisis? First Evidence for Manufacturing Enterprises in Italy. *Economics Bulletin*, 32(3), 1914-1926.

Bernard, A. B. ja J. B. Jensen (2007), Firm Structure, Multinationals, and Manufacturing Plant Deaths. *Review of Economics and Statistics*, 89(2), 193-204.

Blanchard, B., E. Dhyne, C. Fuss ja C. Mathieu (2012), (Not so) easy come, (still) easy go? Footloose multinational revisited. National Bank of Belgium, Working Paper Research No 223.

Caves, R. E. (1996), *Multinational Enterprise and Economic Analysis*, second edition. Cambridge University Press, New York.

Dunning, J. H. ja S. Lundan (2008), *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

Ferragina, A., R. Pittiglio ja F. Reganati (2012), Multinational Status and Firm Exit in the Italian Manufacturing and Service Sectors. *Structural Change and Economic Dynamics*, 23(4), 363-372.

Ferrari, S. L. P. ja F. Cribari-Neto (2004), Beta Regression for Modelling Rates and Proportions. *Journal of Applied Statistics*, 31(7), 799-815.

Godart, O., H. Görg ja A. Hanley (2011), Surviving the Crisis: Foreign Multinationals vs Domestic Firms in Ireland. IZA DP No. 5882.

Görg, H. ja E. Strobl (2003), 'Footloose' Multinationals? The Manchester School, 71(1), 1-19.

Hufbauer, G. C. ja F. M. Adler (1968), *Overseas Manufacturing Investment and the Balance of Payments*. Tax Policy Research Study No. 1. U.S. Treasury Department, Washington.

Johnson, N. L., S. Kotz ja N. Balakrishnan (1995), *Continuous Univariate Distributions*, Volume 2, second edition, John Wiley & Sons, Inc, New York.

Kajanoja, L. (2013), Mistä Suomen vaihtotaseen heikkeneminen johtuu, ja mitä sille pitäisi tehdä? *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/2013, 48-70.

Lovio, R. (2006), Sijainti seuraa strategiaa: Kokonaiskuva suomalaisten monikansallisten yritysten globaalien karttojen muutoksista 2000-2005. ETLA Keskusteluaiheita 1053.

Maliranta, M. ja V. Vihriälä (2013), Suomen kilpailukykyongelman luonne. ETLA Raportit No. 9.

Oesch, R. (2013), Suomalaiset monikansalliset konsernit - taluskriisi vähensi työpaikkoja enemmän Suomessa kuin ulkomailla. *Talous&Yhteiskunta* 1/2013, 20-25.

Paolino, P. (2001), Maximum Likelihood Estimation of Models with Beta-distributed Dependent Variables. *Political Analysis*, 9(4), 325-346.

Pitkänen, R. ja P. Sauramo (2005), Pääoman lähtö: Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen ja tulopolitiikka. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimuksia 98, Helsinki.

Pitkänen, R. ja P. Sauramo (2010a), Suomalaisyritysten tavat kansainvälistyä vaikuttavat niiden investointeihin kotimaahan. *Talous&Yhteiskunta* 3/2010, 38-44.

Pitkänen, R. ja P. Sauramo (2010b), Suomalaisyritysten kansainvälistymisen vaikutus kotimaan investointeihin: seitsemän yritysesimerkkiä. Palkansaajien tutkimuslaitos, Raportteja 19, Helsinki.

Pitkänen, R. ja P. Sauramo, P. (2012), Miten monikansalliset suomalaisyritykset sopeutuivat taluskriisiin? *Talous&Yhteiskunta* 1/2012, 48-54.

Sauramo, P. (2008), Does Outward Foreign Direct Investment Reduce Domestic Investment? Macro-evidence from Finland. Palkansaajien tutkimuslaitos, Työpapereita 239.

Sauramo, P. (2009), Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen ja kotimaiset investoinnit. Kirjassa Taimio, H. (toim.), Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin, TSL, Helsinki.

Smithson, M. ja J. Verkuilen (2006), A Better Lemon Squeezer? Maximum-likelihood Regression with Beta-distributed Dependent Variables. *Psychological Methods*, 11(1), 54-71.

Tuomi, J. ja A. Sarajärvi (2009), Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, 5. uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Jyväskylä.

Van Beveren, I. (2007), Footloose Multinationals in Belgium? *Review of World Economics*, 143(3), 483-507

Varum, C. A. ja V. C. Rocha (2011), Do Foreign and Domestic Firms Behave any Different During Economic Slowdowns? *International Business Review* 20(1), 48-59.

Palkansaajien tutkimuslaitos harjoittaa kansantaloudellista tutkimusta, seuraa taloudellista kehitystä ja laatii sitä koskevia ennusteita. Laitos on perustettu vuonna 1971 Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen (TTT) nimellä. Tutkimuksen pääalueita ovat työmarkkinat, julkinen sektori, makrotalous ja talouspolitiikka. Palkansaajien tutkimuslaitosta ylläpitää kannatusyhdistys, johon kuuluvat kaikki Suomen ammatilliset keskusjärjestöt: SAK, STTK ja AKAVA sekä näiden jäsenliittoa.

The Labour Institute for Economic Research carries out economic research, monitors economic development and publishes macroeconomic forecasts. The Institute was founded in 1971. The main areas of research are labour market issues, public sector economics, macroeconomic issues and economic policy. The Labour Institute for Economic Research is sponsored by an association whose members are the Finnish central labour confederations like the Central Organisation of Finnish Trade Unions (SAK), Finnish Confederation of Salaried Employees (STTK) and the Confederation of Unions for Academic Professionals in Finland (AKAVA), and many of their member unions.

RAPORTTEJA 25

Palkansaajien tutkimuslaitos
Pitkänsillanranta 3 A
00530 Helsinki
Puh: 358-9-25357330

Raportteja 25
ISBN 978-952-209-116-1 (painettu)
ISBN 978-952-209-117-8 (PDF)
ISSN 1795-2832 (painettu)
ISSN 2242-6914 (PDF)
Hinta: 13,50 e

PALKANSAAJIEN

TUTKIMUSLAITOS